

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ČESKO-NĚMECKÝCH AREÁLOVÝCH STUDIÍ A GERMANISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

SOUČASNÝ BRNĚNSKÝ HANTEC

Vedoucí práce: prof. PhDr. Alena Jaklová, CSc.

Autor práce: Jana Kadrnožková

Studijní obor: Česko-německá areálová studia

Ročník: 3.

2020

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Dále prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 11. května 2020

Jana Kadrnožková

Děkuji prof. PhDr. Aleně Jaklové, CSc., za odborné vedení, pomoc a za cenné rady při psaní této bakalářské práce.

ANOTACE

Předkládaná bakalářská práce se zabývá tématem brněnské městské mluvy nazývané hantec. Práce je rozdělena na dvě části, a to teoretickou a praktickou. První část práce se zabývá teoretickými definicemi slangu. V praktické části je podroben sebraný jazykový materiál důkladné analýze. Součástí práce je slovník shromážděných lexikálních prostředků s výkladem jejich významu. Cílem práce je zachytit současný stav brněnského hantecu a zpracovat slovník vybrané městské mluvy.

Klíčová slova:

Brno; hantec; současný slovník

ANOTATION:

The subject of this Bachelor thesis is the analysis of the city slang of the Brno city, called hantec. The work is divided into two parts, namely that are theoretical and practical. The first part points out theoretical thesis about slang and its problems. In the practical part collected "material" is analysed. Part of the work will be collected dictionary lexical resources with the interpretation of their meaning. The aim is to capture the current state of the city slang of the Brno city called Hantec, and to create a contemporary dictionary of a selected city tongue.

Keywords:

Brno; city slang of the Brno city; contemporary dictionary

OBSAH

ÚVOD	6
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	7
1. CHARAKTERISTIKA SLANGU	8
1.1 Funkce slangu	9
1.2 Původ slangu	10
1.3 Vymezení pojmu slang	10
1.3.1 Vlivy působící na slang	15
1.3.2 Rozdíly mezi slangem a nářečím	17
1.3.3 Hranice mezi slangem a argotem	18
2. JAZYKOVĚDNÉ ZAŘAZENÍ HANTECU	22
2.1 Charakteristika brněnského hantecu	23
2.2 Germanismy a jejich původ v hantecové mluvě	25
2.3 Internacionalismy	26
3. VZNIK A VÝVOJ HANTECU	28
3.1 Brněnská plotna	28
3.2 Štatlaři	29
4. MATERIÁLOVÝ KORPUS, APLIKOVANÁ METODOLOGIE	31
5. SLOVNÍK ZAZNAMENANÝ DOTAZNÍKOVÝM VÝZKUMEM	37
6. ZAZNAMENANÝ SLOVNÍK BRNĚNSKÉHO HANTECU	53
ZÁVĚR	62
SEZNAM ODBORNÉ LITERATURY A ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ	64
PŘÍLOHY	66

ÚVOD

Tématem této bakalářské práce je brněnská mluva zvaná hantec. Brno je druhým největším městem v České republice a hantec je jazykovým fenoménem, který jej od ostatních měst odlišuje. Většina obyvatel naší republiky se s pojmem hantec jistě již setkala, protože byl v historii i dnes popularizován v médiích, divadle i literatuře. Pro většinu z nich je hantec nesrozumitelný, protože tato řeč vznikala komolením moravských nářečí s němčinou, zpravidla vídeňskou. Proto tato mluva v dnešní době plní spíše funkci zábavnou a v ulicích Brna je slyšet velmi zřídka.

Cílem práce je nastínit jazykovou strukturu brněnštiny, její vývojové etapy, zachytit její současný stav a zjistit aktivní a pasivní povědomí o brněnském hantecu.

Práce vychází z hypotézy, že brněnská mluva v dnešní době vymírá. Tento předpoklad je založen na výše zmíněných aspektech, které jsou v bakalářské práci dále zkoumány.

Teoretická část vznikla na základě analýzy odborných textů českých a zahraničních lingvistů. Je zaměřena především na charakteristiku slangu v obecné rovině a vychází z díla Jaroslava Hubáčka *O českých slanzích* (1979) a ze sborníků konferencí o slangu a argotu v Plzni vydávaných od roku 1977 až do roku 2008. Dále se zabývá původem slangu, vlivy, které na slang působí, a jeho strukturou. Nejsou opomenuty ani ostatní nespisovné útvary národního jazyka, jimiž jsou argot, nářečí, žargon a hantýrka, a rozdíl mezi nimi. Práce se také zaměřuje na jazykovědné aspekty brněnského hantecu, jeho charakteristiku a internacionalismy, které obsahuje.

Praktická část práce vychází z dotazníkového výzkumu, který byl předložen široké skupině respondentů od školáků po důchodce. Získané slangové výrazivo bylo hodnoceno na základě jeho zařazení do struktury národního jazyka. Poté byl ze získaného jazykového materiálu vytvořen slovník, který má odrážet slovní zásobu hantecu dnešních Brňanů.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

- aj. – angličtina
ČSR - Československá republika
expr. – expresivně
han. - hantec
hanl. - hanlivě
horn. – hornický slang
hrub. - zhruběle
jazyk. - jazykové
krim. - kriminálníký slang
mj. – mimo jiné
mládež. - mládežnický slang
motor. – motoristický slang
např. například
národ. národní
nář. - nářečně
něm. německý
obecněčes. - obecněčeské
ostrav. – ostravština
přenes. - přeneseně
rom. – romština
sl. - slovenština
spis. - spisovné
svět. – světský slang
šp. - španělština
tj. - to je
vulg. - vulgárně
východomor. – východomoravština
zastr. - zastarale
zdrob. – zdrobnělina
želez. – železničářský slang

1. CHARAKTERISTIKA SLANGU

Slang je „*svébytnou součástí národního jazyka*“, která má z pravidla dvě podoby, a to nespisovnou nebo hovorovou, které jsou realizované nejčastěji v běžném, neoficiálním nebo polooficiálním jazykovém styku osob. Novějším výrazem, označující slang, je *sociolekt*.¹

Věda, zabývající se slangem, se nazývá *sociální dialektologie* a jsou pro ni typické speciální přístupy, které jsou zcela odlišné od těch tradičních. Nové metody zkoumání jsou převážně dialektologické, lexikologické, měly by být zároveň obohacené o sociolingvistické faktory. Nutná je také znalost sociálního prostředí a umět se v něm orientovat.²

Slangové výrazy vznikají na základě **transformačních** postupů, především **odvozováním, dále skládáním, přejímáním, zvláštními způsoby tvoření** a z velké části také **zkracováním**, jímž je převážně tvořena např. slovní zásoba brněnského hantecu. Vedle toho je slovní zásoba slangů vytvářena postupy **transpozičními**, mezi které řadíme **metaforické a metonymické přenášení významu, tvoření sdružených názvů** a mimo jiné i **prejímání z cizích jazyků**. M. Terčová (1989) vypracovala průzkum, ze kterého vyplynulo, jakými postupy slangu z onomaziologického hlediska nejčastěji vznikají. Tento průzkum prokázal, že téměř 60 % slangových pojmenování vzniká na základě postupu transformačního a 40,5 % je původu transpozičního. Na prvním místě v postupech je odvozování s 49,1 %, přejímání s 16 % a metaforické přenášení významu s úctyhodnými 14,7 %.³ Samozřejmě je pak průzkum každého slangu velmi individuální. Některé slangy mají celkem jednotné slovníkové jádro, avšak málo společných výrazů.⁴ Porovnat můžeme např. slang sportovní, ve kterém jsou slangová pojmenování nejčastěji tvořena metaforickým přenášením významu (až 37,3 %), tvoření pojmenování formou odvozování s hodnotou 18,2 %, přičemž v českých slanzích obecně jsou pojmenování tvořena odvozováním až z poloviny. J. Hubáček (1989) dělí slangy na **profesionální a zájmové (skupinové)**, a sice na základě prostředí, kde vznikají. Na

¹ HUBÁČEK, Jaroslav. Encyklopedický slovník češtiny. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 405.

² HUBÁČEK, Jaroslav. Sborník přednášek ze IV. konference slangu a argotu v Plzni. Plzeň: Pedagogická fakulta Západočeské univerzity, 1989, s. 7.

³ TERČOVÁ, Marie. Sborník přednášek z IV. konference slangu a argotu v Plzni. Plzeň: Pedagogická fakulta Západočeské univerzity, 1989, s. 248.

⁴ MINÁŘOVÁ, Eva. Sborník přednášek z IV. konference slangu a argotu v Plzni. Plzeň: Pedagogická fakulta Západočeské univerzity, 1989.

základě tohoto rozdělení určujeme, že slangy profesionální preferují postup **odvozování slov** a u slangů zájmových jsou nová pojmenování tvořena častěji **přenášením významu**. Profesionalismy inklinují spíše k transformačním postupům, které jsou typické svou snahou o úspornost a jednoznačnost pojmenování.

Při vzniku slangových názvů se uplatňuje také tzv. proces *univerbizace*, kdy z víceslovného pojmenování utvoříme jen jedno slovo, např. slovo *džínová bunda* nahradíme slovem *džíška*. Univerbizace se často projevuje i u přejatých názvů, jako je např. *rundfajer* (kruhové jiskření). Z toho vyplývá, že typickým znakem slangu je **úspornost**. Jedná se často o krátké, leč výstižné projevy, které se objevují spíše v mluvené podobě než ve formě psané. Jde především o názvy popisné a motivované, které jsou vytvářeny zmíněnými slovtvornými postupy.⁵

1.1 Funkce slangu

Jazyková funkce slangu je především komunikativní. Slang se vyznačuje výstižnými pojmenováními stručného charakteru a svou nespisovností. Často se totiž jedná o výrazy stejného významu, jako jsou ty spisovné, např. *volíš*, nespisovný výraz pro volejbal. Slangová mluva využívá při svém tvoření pojmenovávacích postupů, systémovosti, snaží se pojmy odlišit a vyjádřit expresivitu. Některé z výrazů jsou velmi podobné těm spisovným, např. *Balkán*, jiné jsou zase silně expresivní a mohou působit až vulgárně, např. *čokl*.⁶

Slang funguje především jako prostředek ke stmelení kolektivu. Od jiných společenských skupin se odlišuje formou specifické mluvy. Svým originálním způsobem vyjadřování představuje příslušnost k zájmové sféře nebo prostředí.

Dále hovoří J. Hubáček (1995) o slangu a jeho funkci vnikat do slovní zásoby spisovné češtiny. Na oficiální i polooficiální rovině se slangové výrazy stále častěji objevují, i když je komunikantům zřejmé, že ani do jedné z nich z důvodu své neoficionálnosti nepatří.

V oficiálním prostředí se může funkce slangu od jeho přirozeného neoficiálního prostředí v jistých případech odlišovat. Někteří novináři jsou si nespisovnosti výrazů vědomi, a proto pak slova upravují. Jiní naopak využívají slangu jako persvazivního

⁵ P. KARLÍK, M. NEKULA, J. PLESKALOVÁ (eds.). Nový encyklopedický slovník češtiny N-Ž, Praha: NLN, 2016.

⁶ HUBÁČEK, Jaroslav. O českých slanzích. 2. Ostrava: Profil, 1979, s. 19, 20.

prostředku, kterým text nebo titulek záměrně odliší. Autor sám si ale musí být vědom, že tato slova do oficiálního jazyka nezapadají, a přizpůsobit text požadavkům novin. Mnohdy se pak způsob psaní nebo projevu jedince odlišuje a je pak díky těmto neobvyklým osobitým výrazům čtenáři oblíbený.⁷

1.2 Původ slangu

Poprvé byl výraz „slang“ použit v Anglii, kde jím byl označován vulgární jazyk. Původ tohoto termínu pochází zdánlivě ze slova „s’language“, což znamená v překladu „něčí jazyk“, např. *prisoner’s language*, tedy jazyk, či mluva vězňů. Teorií původu slova slang je více, slang může pocházet např. z cigánštiny, norštiny či z dialektů na severu Anglie. Ani u jedné z těchto tezí si však nejsme stoprocentně jisti její pravdivostí.⁸

Slangová pojmenování jsou součástí národního jazyka, jelikož se rozšiřují stejnými pojmenovávacími postupy. Při snaze určit jednotnou definici slangu se nám naskytnou další podobné termíny, ku příkladu **pracovní mluva**, **společenská nářečí**, **vrstvová nářečí**, **speciální nářečí**, **nářečí sociální**, či v úvodu zmíněný **sociolekt**.

Mnohé slangové výrazy a nespisovná slova (až 17 000) obsahuje *Slovník nespisovné češtiny* (2009).⁹ Existuje velké množství slangů, jsou to např. slang vojenský, rybářský řemeslnický, motoristický, cirkusový, hudební, studentský, slang pracovníků médií a mnoho dalších. Významným slangem, kterým se jazykovědci zabývali již před druhou světovou válkou, je slang divadelní. Dále se mezi slangy řadí i městská mluva, např. ostravská nebo právě mluva města Brna, kterou se tato bakalářská práce dále zabývá.¹⁰

1.3 Vymezení pojmu slang

Přední čeští lingvisté a učitelé definují slang velmi odlišně, z tohoto důvodu nedokážeme přesnou definici slangu zatím určit. Prou se např. v otázce, zda je slovo slang synonymní se slovem mluva, či ne.

⁷ HUBÁČEK, Jaroslav. Sborník přednášek z V. konference slangu a argotu v Plzni. Plzeň: Pedagogická fakulta Západočeské univerzity, 1995, s. 19.

⁸ BURKE, William Jeremiah a Eric PARTRIDGE. *The Literature of Slang*, Michigan: Gale Research company, 1965.

⁹ HUGO, Jan, kol. *Slovník nespisovné češtiny*. 3. Praha: Maxdorf, 2009.

¹⁰ Tamtéž.

Pojem a termín slang se do české lingvistiky dostal v první řadě díky dílu dánského lingvisty Otta Jespersena (1860 - 1943), jehož definici slangu parafrázuje P. Trost (1935) jako *mluvu subjektivní emancipace z objektivního jazykového řádu*.¹¹ O. Jespersen (2013) rozlišoval vedle slangu také tzv. „professional shop“, který zahrnoval odborné termíny označující např. nářadí jednotlivých zaměstnání, se kterými se mísí různé slangové výrazy.¹²

F. Oberfalcer-Jílek (1934), významný český jazykovědec, chápe slang v českém prostředí jako určité „rozvrstvení mluvené češtiny podle stavů“ neboli „sociální diferencování jazyka mluveného“.¹³ Je podle něj znakem příslušnosti k dané společenské skupině či „projevem jistého jazykového sportu.“ Mluvený jazyk považuje za „obvyklou bázi slangů a argotů.“ K tomu také dodává, že slang není jedinou mluvou, kterou mluvčí mluví, neboť se vedle toho vyjadřuje také obecnou češtinou či nářečím. Dále o slangu hovoří jako o „výsledku rozlišení jazyka národního podle společenských skupin“. F. Oberfalcer-Jílek (1989) určuje tzv. **stavovské mluvy**, do kterých řadí slangy typu studentského, sportovního, mysliveckého či hornického. Slang dále vymezuje podle profesního nebo skupinového členství, historicky podle stavů a kast, na základě kterých se člověk řadí k určitému postavení ve společnosti.¹⁴

František Trávníček (1948) vnímá termín slang jako cizí a užívá místo něj raději termín **nářečí**, které dále rozděluje na **společenská, zvláštní a vrstvová**. Dle F. Trávníčka (1948) se mluva příslušníků společnosti odlišuje pouze tím, zda mluví nářečím lidovým nebo spisovným.¹⁵

Brněnský dialektolog Adolf Kellner (1954) zařazuje slangy podobným způsobem, a to jako **nářečí vrstvová**, konkrétněji **společenská a sociální**. Definuje je jako „*soubory výrazových prostředků, kterými se od sebe navzájem odlišují uživatelé národního jazyka vlivem jistých společenských činitelů a kterých užívají určité společenské vrstvy, určené z pravidla třídě.*“¹⁶

¹¹ TROST, Pavel. „Argot a slang“, SS 4, roč. 1, 1935, s. 240—242.

¹² JESPERSEN, Otto. *Mankind, nation and individual from a linguistic point of view*. London: Braithwaite Press, 2013, s. 149.

¹³ JÍLEK-OBERPFALCER, František. *Argot a slangy: Československá vlastivěda 3*. Praha: Masarykova akademie práce, 1934.

¹⁴ JÍLEK-OBERPFALZER, František. *Sborník přednášek ze IV. konference slangu a argotu v Plzni*. Plzeň: Pedagogická fakulta Západočeské univerzity, 1989, s. 29-32.

¹⁵ TRÁVNÍČEK, František. *Úvod do českého jazyka*. 2. Brno: SPN, 1948, s. 27-30.

¹⁶ KELLNER, Adolf. *Úvod do dialektologie*, Praha: SPN, 1954, s. 74-80.

F. Trávníček (1948) charakterizuje slang jako soubor osobitých výrazů, avšak gramatickou stavbu mají slangové výrazy se spisovnou češtinou stejnou, tvrdí A. Kellner (1954).¹⁷

Teoretickými otázkami slangu a profesních mluv se také intenzivně zabýval Jaroslav Hubáček. J. Hubáček (2003) chápe slang jako „*speciální lexikální vrstvu národního jazyka*“¹⁸, kterou můžeme odlišovat na základě jistých kritérií. Těmito kritérii jsou povaha prostředí a motivace, míra nespisovnosti, stáří, expresivita, forma, onomaziologický postup (tj. zkoumání forem a způsobů pojmenování) a tvoření. Dále se zabýval stále neujasněným rozdílem mezi profesními a zájmovými názvy.

J. V. Bečka (1987) vychází z definice slangu jako „*předem nepřipravené mluvené řeči nebo řeči, které vznikají a vyvíjejí se na základě speciálních sdělovacích potřeb relativně stálého okruhu lidí na určitém stálém speciálním místě*“.¹⁹ Podmínkou pro vznik slangu je dle J. V. Bečky (1987) „*speciální prostředí, dále speciální sdělné potřeby a speciální kolektiv*“.²⁰ Jakmile jedna z těchto vlastností chybí, není dle J. V. Bečky (1987) možné, že se jedná o slang. Zmíněné speciální prostředí můžeme blíže definovat jako **prostor, určený k zvláštním sdělným potřebám**. Může jím být např. pracoviště ve smyslu dílny, továrny či školy, tzv. **stabilní pracoviště** či **přechodná pracoviště**, mezi která řadíme např. montážní práce nebo staveniště budov.²¹

Kolektivy spojuje zmíněný druh práce, který je pro ně specifický. Pouze členové kolektivu, kteří jsou spolu ve styku delší dobu a kteří o své práci mezi sebou hovoří, mohou vytvořit slang. Typické je, že slang přenáší starší příslušníci kolektivu na mladší spolupracovníky. Důležitým faktorem, kterým mladší členy ovlivňují, je také to, jaký mají tito pracovníci **vztah k práci** a jak se projevuje jejich **chování vůči ostatním**. Úkony, které při své práci vykonávají, jsou odlišné od našich každodenních činností a i náradí, která používají, mají specifické názvy.

Profesionální terminologie slangů je podobná odbornému názvosloví, ale s tím rozdílem, že vychází ze skutečného výkonu činnosti při práci, a ne pouze z teoretického hlediska. Má konkrétnější ráz a užívá často **expresivní výrazy**. Právě expresivita ke

¹⁷ KELLNER, Adolf. Úvod do dialektologie, Praha: SPN, 1954, s. 74-80.

¹⁸ HUBÁČEK, Jaroslav. *Výběrový slovník českých slangů*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003.

¹⁹ BEČKA, Josef Václav. Sborník přednášek z III. Konference slangu a argotu v Plzni. Plzeň: Pedagogická fakulta Západočeské univerzity, 1987.

²⁰ BEČKA, Josef Václav. Sborník přednášek z I. konference o slangu a argotu v Plzni v září 1977. Plzeň: Samostatná pedagogická fakulta v Plzni, 1978, s. 2.

²¹ BEČKA, Josef Václav. Sborník přednášek z III. Konference slangu a argotu v Plzni. Plzeň: Pedagogická fakulta Západočeské univerzity, 1987.

slangu neodmyslitelně patří, nutno podotknout, že ale nemůžeme každý zdánlivě expresivní název považovat za slang.

Slang je „*jakousi autonomní složkou mluvené řeči dialogické*“,²² která má subjektivní povahu. Netýká se pouze slovní zásoby, ale zabývá se i **větnou skladbou**. Od projevu spisovné mluvy se také může lišit melodii mluveného projevu či intonací slov.

Slang dále definuje Otakar Svoboda (1924) jako „*způsob řeči, který se rodí v ulicích velkých měst; nenáleží určité vrstvě společenské ani určitému stavu, nýbrž všem, kdo jsou proň psychologicky disponováni.*“²³ O. Svoboda (1924) dále uvádí, že stejně jako jazyk vulgární a nářečí, má s nimi i slang mnoho podobných rysů. Liší se ale v tom, že slangové výrazy vznikají za účelem ozvláštnit staré zažitě výrazy, kdežto **dialekty jsou vytvářeny přirozeně a samovolně**. Podstatou slangu z hlediska psychologie je přicházet s novými překvapivými výrazy, které posluchač na jiných místech neuslyší, nemusí jejich význam chápat, a proto se mu zdají komické. Slangem míníme **řeč rozmaru, touhu po nových neotřelých pojmenováních**. Proto má slang příznivce jak v řadách mládeže a okrajových vrstvách společnosti, tak i v řadách umělců.

O. Jespersen (1922) přirovnává slang k jazyku básnickému, jelikož užívá velké množství metafor.²⁴ Na rozdíl od básnické řeči, která se snaží svůj způsob vyjadřování příkrášlit z důvodu větší estetické hodnoty, mají slangové výrazy za cíl působit spíše zábavně. Často slang u slov mění jejich správný význam na význam metaforický. Příkladem mohou být např. přirovnání hlava = *kokos/šiška*, malé děvče = *malé pivo*, pocházející ze slangu pražského. Slang může iritovat i obměnou ustálených slovních spojení, jako je „*pozdrav pán bůh*“ nebo „*tě bůh*“ přetransformuje na „*tě péro*“.²⁵

Slangové výrazy neboli **slangismy** se nejčastěji projevují formou plnovýznamových slovních druhů, a to z pravidla jako podstatná jména. Slangová jména podstatná se vyskytují jen v některých sémantických kategoriích. Slangy tendují k novým pojmenováním věcí, které už jména mají. Méně častá, ale stále se objevující jsou přídavná slangová jména nebo příslovce, která se v některých případech shodují s odbornými názvy.

²² BEČKA, Josef Václav. Sborník přednášek z I. konference o slangu a argotu v Plzni v září 1977. Plzeň: Samostatná pedagogická fakulta v Plzni, 1978, s. 6-7.

²³ SVOBODA, Otakar. Český lid: Československý student mluví správně česky. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 24 (1), 1924.

²⁴ JESPERSEN, Otto. Language. Its nature, development and origin. London: George Allen & Unwin LTC, 1922, s. 400.

²⁵ Český lid: Československý student mluví správně česky. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 24(1), 1924.

Jak již bylo zmíněno, nejčastěji jsou slangová pojmenování tvořena odvozováním nebo metaforickým přenášením. Jako méně produktivní uvádí J. Hubáček **přejímání, metonymické přenášení, mechanické krácení a skládání slov**. Jako nejméně tvořivý postup určuje sdružení pojmenování, překrucování a zkracování.²⁶

M. Jelínek (1995) pak stylisticky charakterizuje slang jako **slovo, které sice do slovní zásoby českého národního jazyka patří, leč mu chybí statut spisovného výrazu**. Nastávají pak situace, kdy se pro daný jev žádný spisovný výraz nehodí, či jej nepopisuje tak dokonale jako právě slangový výraz, který je pak v důsledku toho zespisovňován. Často se slangismy nebo profesionalismy objevují např. v publicistice, konkrétně v časopisech, kde se často jedná o články, nebo titulky s politickou či sportovní tematikou, např. **Reflex, Týden ve světě**.

Komunikační funkce slangu je v tomto ohledu značná, i když by se nemělo jednat o pole jeho působení, ale o tzv. „neslangovou“ oblast, jiné sémantické okolí. Důvodů, proč se slangové výrazy v oficiálním jazyce objevují, je více; první možnou variantou je, že se výstižný termín ve spisovné mluvě vůbec nenachází. Správná terminologie tedy chybí, a proto novinářům nezbývá než použít slangový výraz, kterému čtenář za prvé rozumí a za druhé je to jednodušší, než aby byl obsírně popisován předmět nebo vzniklá situace.²⁷

Další pohnutkou k užití nespisovného výrazu v oficiálním textu je případ, kdy terminologie sice existuje, ale nespisovný charakter slova je již v úzu. Tato situace nastává nejčastěji ve sportovní publicistice nebo i v mluvených odborných projevech, kdy se mluvčímu nebo autorovi textu zdá slangový výraz výstižnější a přirozenější a zároveň také myslí úsporně, protože se jedná většinou o kratší slovo tvořené již zmíněnou univerbizací. Ku příkladu můžeme vidět v novinách titulky typu „*Gól padl po standardce*“, *standardkou* je myšlena standardní situace, dále se místo klasický sjezd použije slovo *klasika*, trestný kop se nahradí *trestňákem*. V denním tisku se může objevit místo obvodního lékaře jen slovo *obvod'ák*. Konečnou motivací novináře může být text slangismy nějak ozvláštnit, překvapit čtenáře neotřelými výrazy. Slangy nebo profesionalismy v textu neplní jen funkci pojmenovávací, ale působí svou expresivitou

²⁶ HUBÁČEK, Jaroslav. Sborník přednášek z II. konference slangu a argotu v Plzni. Plzeň: Pedagogická fakulta Západočeské univerzity, 1982, s. 37-42.

²⁷ JELÍNEK, Milan. Sborník přednášek z V. konference slangu a argotu v Plzni. Plzeň: Pedagogická fakulta Západočeské univerzity, 1995, s. 3.

zajímavěji a z oficiálního textu jakoby vystupují.²⁸ Dle mého mínění však tato expresivní slova do seriózních novin či časopisů nepatří, jelikož text poté nepůsobí dostatečně odborně.

V této práci na slang nahlížím ze širšího úhlu pohledu, nutno však konstatovat, že se definice ve většině případů shodují v tom, že je slang nedílnou součástí národní mluvy, spojující určitou skupinu osob, která má něco společného. Užívání slangu je často vnímáno jako princip společenské solidarity. Je jazykovou hrou, vyznačující se silnou expresivitou, variabilitou pojmenování a bohatou synonymitou. Nesouhlasím však s F. Trávníčkem (1948) a A. Kellnerem (1954) v tom, že by se místo pojmu slang měl uvádět pojem nářečí, či že by se tyto dva pojmy rovnaly. V tomto ohledu se ztotožňuji s L. Valihřachem (1969) a jeho tvrzením, že slang na rozdíl od nářečí stále přichází s novými pojmenováními. Slang také silně tenduje ke komičnosti, hravosti a zkracování slov.

1.3.1 Vlivy působící na slang

J. Hubáček (1977) určuje aspekty ovlivňující slang. Vedle **jazykových vlivů**, mezi které se řadí např. nespisovnost a komunikativní funkce slangu, rozlišuje dále **aspekty mimojazykové**, které se v každém slangu mohou projevovat jinak. Jedná se za prvé o **stupeň uzavřenosti prostředí**, u kterého posuzujeme, jak moc je prostředí uzavřené veřejnosti a jak moc může na kolektiv působit. Čím více je prostředí nepřístupné, tím jsou slangová výraziva stabilnější. Dále ovlivňuje slang i **stáří** určeného prostoru nebo zájmové skupiny, tradice či jak rychle se rozvíjí. Zde můžeme jako příklad uvést slang zemědělský, na který působí neustálé změny na trhu a novinky v moderní zemědělské výrobě. I **složení příslušníků slangového prostředí** je mnohdy rozhodující. V případě mladých lidí, konkrétně studentů, vojáků a sportovců jde o vyjadřování vtípné, expresivní a neotřelé. Účastníci nezůstávají v prostředí tak dlouho, jako tomu je např. u železničářů nebo v hornickém průmyslu.

Na různorodost slangů mají vliv i různé sociologické a psychologické faktory. Působí na sebe lidé s odlišnými **zájmy, povahami a vzděláním**. Tyto faktory se mohou projevovat jako snaha příslušníků sociální skupiny vyjádřit mimořádnost uskutečňované

²⁸ MINÁŘOVÁ, Eva. Sborník přednášek z VIII. konference slangu a argotu v Plzni. Plzeň: Pedagogická fakulta Západočeské univerzity, 2008, s. 14.

činnosti, snaha o začlenění do kolektivu, nebo snaha ukazovat, do které pracovní či zájmové skupiny patří.²⁹

Struktura slangu

Ve slangu můžeme uvažovat o jisté hierarchii, vytvořené podle stupně slangovosti výrazu, příznačnosti slov. B. Hochel (1982) rozděluje slang do tří vrstev, viz obr. 1.³⁰

První vrstvou je **jádro slangu**, tvořené jazykovými prostředky, které jsou všeobecně používané, leč ztratily svůj původní význam (*hovadina, někoho balit, být teplý*). Střední vrstvu tvoří ty lexikální jednotky, které původní význam neztratily, ale jsou taktéž všeobecně srozumitelné (*deci, cestřák* nebo *cíga*). Okrajovou vrstvou jsou slova, která si zachovala známky svého původu mimo svou působnost, čímž míníme, že se dostala mimo nespisovnou vrstvu jazyka. Jejich význam vyzní správně pouze v kontextu (*oháknout se, herák*).

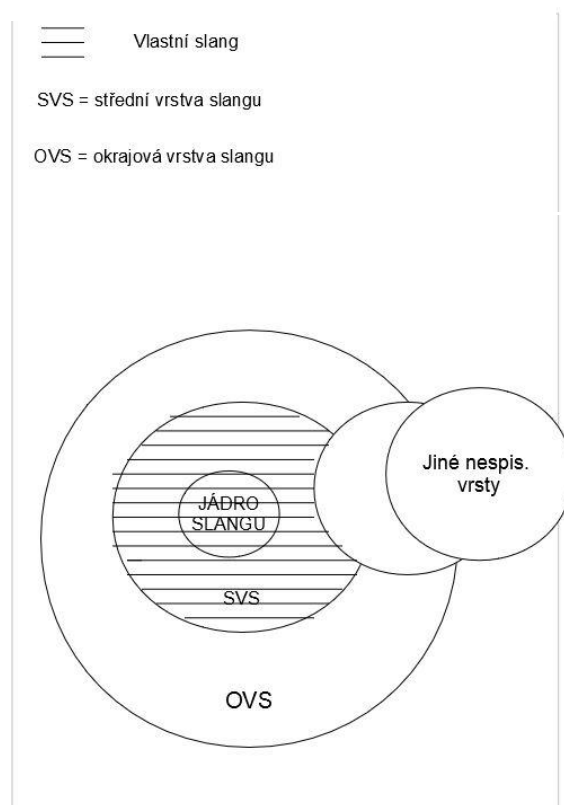
Jádro slangu na obrázku představuje aktivní slovní zásobu, střední vrstva pak znázorňuje jeho součást, tzv. *vlastní slang*, obsahující pasivní slovní zásobu národního jazyka. Okrajová vrstva je zodpovědná za prostředky, které stojí na mezistupni slangu a jiných nespisovných útvarů jazyka, které jsou zároveň jeho součástí. Měřítko, podle kterého můžeme slangy posuzovat, určuje míra jeho srozumitelnosti a použitelnosti. Slovní útvary, vykazující nízký stupeň daných kritérií, řadíme spíše do teritoriálních nářečí, žargonů argotu nebo do sociolektů.³¹

²⁹ HUBÁČEK, Jaroslav. Sborník přednášek z I. konference slangu a argotu v Plzni. Plzeň: Pedagogická fakulta Západočeské univerzity, 1977, s. 12-14.

³⁰ HOCHEL, Braňo. Sborník přednášek z II. konference slangu a argotu v Plzni. Plzeň: Pedagogická fakulta Západočeské univerzity, 1982, s. 15-22.

³¹ HOCHEL, Braňo. Sborník přednášek z II. konference slangu a argotu v Plzni. Plzeň: Pedagogická fakulta Západočeské univerzity, 1982, s. 15-22.

Obrázek č. 1

Zdroj: vytvořeno autorem práce

1.3.2 Rozdíly mezi slangem a nářečím

Gramatická povaha nářečí se mnohdy stává základem pro slangové vyjadřování. Nářečí jsou užívána v běžné komunikaci, rozlišují se však podle jednotlivých teritorií. Většina z nich jsou si však podobná, mohou se od obecné češtiny lišit např. pouze v koncovkách, díky čemuž se mezi sebou příslušníci různých nářečí dobře dorozumí. Existují ale i nářečí, např. *na území Valašska*, která se různí kromě gramatických odlišností i lexikálně. Valaši si pak s příslušníky jiných nářečí nemusí rozumět, jelikož jsou obměny slov markantnější.

Typické pro slang je právě lexikální diference, kdy slangismům rozumí jen zasvěcená část obyvatelstva. Základ slangu může také tvořit nářečí, což rozeznání slov o to víc ztěžuje, příkladem je např. *mluva brněnské mládeže*.³²

Slang se od nářečí liší tím, že stále pracuje, proměňuje se, vytváří stále nová slova a pojmenování. Oproti tomu nářečí jsou takřka neměnná, v příslušných teritoriích jsou užívána již několik generací stejně. Novým aspektem, který nářečí ovlivňuje, je stěhování

³² P. KARLÍK, M. NEKULA, J. PLESKALOVÁ (eds.). Nový encyklopedický slovník češtiny N-Ž, Praha: NLN, 2016.

mladšího obyvatelstva do měst. Ve větších městech se mládež naučí mluvit obecnou češtinou, což zapříčiní to, že se jí nářečí více stylizují a přibližují. Stejně tak působí na nářeční jazyk i média, ku příkladu televize nebo tisk. Tyto vlivy nové doby způsobují pomalé vymírání nářečí.³³

1.3.3 Hranice mezi slangem a argotem

Slovo argot, pocházející z francouzštiny, je definováno jako typ *sociolektu*, ústní komunikace, typická pro společensky nežádoucí vrstvu občanů (např. *narkomanů* nebo *vězňů*). Ve starších slovnících je argot nazýván i žargonem nebo hantýrkou. Mnohé starší argotismy již splynuly s obecnou češtinou, jako příklad můžeme uvést pojem *perník* označující pervitin nebo *chládek* pro vězení. F. Oberpfalcer-Jílek (1934) dále hovoří o slangu jako o *projevu jistého jazykového sportu*, nebo jako o jazykové tvořivosti, kterou tyto skupiny svými neotřelými výrazy dokazují.³⁴

F. Rippl (1926) definuje argot jako **smíšenou řeč**, jelikož dle něj spojuje složky řeči stavovské, profesní a tajné mluvy.³⁵

J. Marouzeau (1943) popisuje argot jako speciální jazyk, který obsahuje slova-parazity, která používají členové jisté skupiny nebo sociální kategorie se záměrem odlišit se od hovořící masy lidí.³⁶

Argot je v české literatuře nahrazován i pojmem žargon nebo hantýrka. F. Oberpfalcer-Jílek (1934) uvádí, že příslušníci různých skupin, ať se jedná o studenty, sportovce nebo vojáky, rádi argotismy přejímají do svých slangů. Argot má díky tomu se slangy mnoho totožných znaků a hranice mezi nimi jsou **kolísavé**.³⁷

Tyto hranice posuzuje F. Oberpfalcer-Jílek (1934) dále podle různých příčin, které rozlišují společenské vrstvy našeho národa, např. *různý citový vztah mluvčích k osobám nebo věcem*, což podle něj slang od argotu odlišuje. U argotu neboli tajné mluvy jde totiž především o snahu určitých společenských vrstev, aby svou mluvu odlišili od ostatních a aby byla pro příslušníky jiných kruhů nesrozumitelná.³⁸

³³ VALIHRACH, Ladislav. Mluva brněnské mládeže. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1969, s. 30–32.

³⁴ JAKLOVÁ, Alena. Budeme argot nově definovat? SaS 60, 1999, s. 293–300.

³⁵ RIPPL, Eugen. Zum Wortschatz des tschechischen Rotwelsch. Reichenberg: Gebr. Stiepel, 1926.

³⁶ MAROUZEAU, Jules. Lexique de la terminologie linguistique. Français, Allemand, Anglais. 2. Paris: Geuthner, 1943.

³⁷ JÍLEK-OBERFALCER, František. Argot a slangy: Československá vlastivěda 3. Praha: Masarykova akademie práce, 1934.

³⁸ HUBÁČEK, Jaroslav. *O českých slanzích*. 2. Ostrava: Profil, 1979, s. 13.

Pochyby o tom, že je argot záměrně nesrozumitelnou mluvou vyřkl Jaroslav Kořán (1987). Zmínil, že podmínky vzniku slangu se od zlodějské mluvy liší pouze minimálně, podobnosti shledává hlavně se slangy zájmovými, a to v emocionálních prvcích a hravosti jazyka. Zlodějskou mluvu specifikuje spíše jako „obecně kriminální slang“, ve kterém hraje hlavní roli emotivní stránka, utajování je až věcí vedlejší. Zloději a kriminálníci se snaží negativně zabarvená slova jako *krádež* nebo *zloděj* ze sociálních důvodů přehodnocovat.³⁹

Slovenský spisovatel Braňo Hochel (1982) přistupuje k definici argotu jiným způsobem, přirovnává jej k „*tajnému kódu*“, kterým může být např. i cizí jazyk, pokud skupině nikdo v daném prostředí nerozumí. To v autorově pojetí znamená, že se nemusí jednat pouze o osoby ze společensky deklasovaných vrstev, nýbrž i o běžné občany, živící se legální prací. B. Hochel (1982) dále míní, že argot představuje jeden druh profesionálního, resp. sociálního nářečí. Argot definuje jako utajovaný kód, přenášející informace, které nemají být srozumitelné nezainteresovaným. Funguje za účelem utajit informaci, po jejímž prozrazení by následoval postih. Pokud dojde k prozrazení oné informace, přestává být argot argotem. Rozeznává **1. argot konspirační**, mezi které řadí mluvu zlodějskou a stranicou a **2. argot zábavně-konspirační**, kam spadá např. *dětský argot*, rozšířený hlavně na Slovensku a v Rusku.⁴⁰

B. Koudela (1977) vidí rozdíl mezi slangem a argotem v tom, že argot vytváří nová pojmenování hlavně z důvodu, aby se utajil obsah výkladu před osobami, kteří nejsou členy jisté sociální skupiny, tzv. *tajný jazyk*. Společná je jim naopak „záměrná deformace lexikálních prostředků, záliba v synonymech a ve výrazových posunech“ (např. *metafora*).⁴¹ Argot spolu se slangem a stavovskými jazyky řadí mezi tzv. sociální nářečí.

M. Krčmová (1987) považuje tradiční chápání argotu jako „záměrně utajované mluvy sociálních skupin spodiny společnosti“ za sporné, jelikož byly ve své době nelegální činnosti typu zlodějství považovány též za jistý druh profese, což by tím pádem řadilo argot k profesnímu slangu. Přirovnání k profesní mluvě ukazuje M. Krčmová (1987) na příkladu mluvy myslivecké, které nezasvěcený člověk pouze těžko porozumí. Utajování informací v tomto smyslu tedy popírá, jelikož členové sociální skupiny logicky

³⁹ KOŘÁN, Jaroslav. Sborník přednášek z III. konference slangu a argotu v Plzni. Plzeň: Pedagogická fakulta Západočeské univerzity, 1987, s. 5-6.

⁴⁰ HOCHEL, Braňo. Čo je slang. Slang a iné nespisovné vrstvy jazyka. Plzeň, 1982, s. 9–27.

⁴¹ KOUDELA, Břetislav. Obecné výklady o nářečí. Praha: SPN, 1977, s. 164.

probírají vlastní témata jen v rámci uzavřené skupiny, a ne s jinými lidmi, kteří této problematice nerozumí.⁴²

Vedle toho J. van Leeuwen-Turnovcová (1993) považuje argot za staré historické označení, které v dnešní době nahrazuje pojmem **vězeňská mluva**. Stejně tak se k problematice staví Milan David (1995), který taktéž upřednostňuje termín vězeňská mluva (německy Arrestantensprache). Pod tento pojem spadá **český kriminální slang**, kterým rozumíme mluvu kriminálníchků nebo lidí střetávajících se se zákonem na českém území. Označuje jevy, stavy, činnosti a názvy lidí a orgánů, které mají co do činění s kriminalitou, obzvláště pak prostory, kde se vězni pohybují. Často zde můžeme narazit na slova přejatá z němčiny, např. *šmuk* = *šperk* nebo *oryngle* = *náušnice*.⁴³

Od argotu kriminálního byla odlišována také mluva světská, která obsahovala větší podíl romských slov (35 %). Třetinu až čtvrtinu slovní zásoby mají však společnou. Světská mluva byla to mluva komediantů, provozovatele pouťových atrakcí či loutkaře. Na rozdíl od argotu se těmto představitelům mluvy světské dařilo slova lépe tajit. Řada výrazů však postupně pronikla do slangu kriminálního a do obecné češtiny.⁴⁴

M. Čechová (2008) popisuje, že se v dnešní literatuře často pojem slang považuje za výraz nadřazený ostatním sociolektům, jako je právě např. argot. Ten společně s profesní mluvou definuje jako **poloútvary, kterým chybí jazyková struktura**, což naznačuje, že nemají vlastní gramatiku. To opět potvrzuje, že společným rysem argotu a slangu je **mluvenost**.⁴⁵

P. Ouředník (2005) nevynechává rozdíly mezi pojmy slang, argot, žargon nebo hantýrka, nýbrž je shrnuje pod komplexní označení „nekonvenční čeština“.⁴⁶

Podobné rysy, související s mládím a svobodomyšlností studentů, měl s argotem především v minulosti studentský slang. Společným znakem argotu a studentského slangu je také velký důraz na důvtip a hraní si se slovy. Studentský slang dříve přejímal slova a různé silácké obraty z mluvy argotu, připomínající často romštinu, např. *čégra* nebo *cvígra*. Někteří ze studentů také později do potulné komunity zavítali a stali se jejími

⁴² KRČMOVÁ, Marie. Sborník přednášek z II. konference slangu a argotu v Plzni. Plzeň: Pedagogická fakulta Západočeské univerzity, 1987, s. 116.

⁴³ DAVID, Milan. Sborník přednášek z II. konference slangu a argotu v Plzni. Plzeň: Pedagogická fakulta Západočeské univerzity, 1995, s. 154.

⁴⁴ HUGO, Jan, kol. Slovník nespisovné češtiny. 3. Praha: Maxdorf, 2009, s. 24.

⁴⁵ ČECHOVÁ, Marie. Sborník přednášek z VIII. Konference o slangu a argotu. Plzeň: Pedagogická fakulta Západočeské univerzity v Plzni, 2008, s. 8.

⁴⁶ OUŘEDNÍK, Patrik. Slovník nekonvenční češtiny 1945–1989. Praha: Paseka, 2005.

členy. Jednalo se ale především o dobu tři sta let zpět, nyní argot na studentský slang dle mého názoru velký vliv nemá.

Žargon

Žargon je slovo pocházející z francouzštiny, jež překládáme jako **pokažený jazyk**, který nám je nějakým způsobem nesrozumitelný, např. **řeč podvodníků**. Pojem definujeme také jako *způsob vlastní určité společenské vrstvě, zpravidla vyřazené, vyznačuje se užíváním slov běžně srozumitelných a také familiární vyjadřování v mluvě odborné*.⁴⁷ Existují různé druhy žargonu jako je **žargon pepický**, **žargon velkoměsta**, **žargon malířský** či **žargon studentský**.⁴⁸

J. Mistrík (1963) žargon definuje jako *osobité výrazy domácích důvěrných rozhovorů, který zahrnuje důvěrné, familiární výrazy určité společenské vrstvy*. Jsou projevem snobismu, sociální nadřazenosti určité skupiny lidí, přisuzována šlechtě.⁴⁹

B. Hochel (1980) shrnuje definici žargonu jako nespisovného jazykového prostředku, jehož funkcí a cílem je zatajit vyjadřované informace a tím zvýraznit nadřazenost a výlučnost jeho uživatelů. Na rozdíl od argotu, jehož prostředky mají funkci utajit jimi vyjadřované informace, které se používají jen v uzavřené skupině lidí.⁵⁰

⁴⁷ BEČKA, Josef Václav. Sborník přednášek z III. konference slangu a argotu v Plzni. Plzeň: Pedagogická fakulta Západočeské univerzity, 1987, s. 5.

⁴⁸ Tamtéž, s. 6.

⁴⁹ MISTRÍK, Josef. Praktická slovenská štylistika. 2. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1963, s. 44-49.

⁵⁰ HOCHEL, Braňo. Sborník přednášek z II. konference o slangu a argotu v Plzni 23.–26. září 1980, 1982, s. 9–27.

2. JAZYKOVĚDNÉ ZAŘAZENÍ HANTECU

Na **brněnský hantec** můžeme nahlížet z různých úhlů a hledisek. V následující kapitole se budu zabývat jazykovědnou podobou hantecu, jak je lingvisty definován a chápán.

Jelikož je hantec velmi specifickým útvarem a není jednoduché jej do struktur národního jazyka zařadit, je tudíž lingvisty definován různě. Nelze přesně říci, která z definic je správná, avšak pár podobných tvrzení a shod v nich najdeme.

Samotné slovo hantec je příbuzné se slovem *hantýrka*, tedy *nepsisovná hovorová mluva jisté sociální skupiny*, zpravidla s nižším vzděláním. Slovo **hantýrka**, pocházející z německého slova „hantieren“, jež překládáme jako „řídít živnost“, to pochází ze středověku z francouzského hanter = obcovati. Hantýrka je označována jako **mluva kramářská**, první písemné zmínky pochází již z období konce 14. století, kdy byly v tzv. **smolných knihách** zaznamenávány podivné výrazy odsouzených zločinců. První slovník, který o hantýrce vyšel, vydal Antonín Jaroslav Puchmajer roku 1821 a byl věnován cikánštině.⁵¹

Podobné slovníky vznikaly i pro potřebu soudců, aby výpovědím obžalovaných rozuměli, např. slovník od Karla Judy.⁵² V knize *Dialektologie moravská* od Františka Bartoše⁵³ se dozvídáme o podobnosti hantýrky s tzv. **švihářskou mluvou**. Jednalo se o mluvu nunvářů a řezáčů z Moravy. Argotem pražským, který byl užíván převážně představiteli tamní městské spodiny, se zabýval Jan Neruda.

Přesnou hranici mezi slangem a hantýrkou nelze uvést, jelikož se elementy zločinecké mluvy dostávají do obecného českého jazyka a splynou s ním. Mládež, pocházející z rozličných společenských vrstev, často bez povšimnutí přejímá úsloví a pojmenování z hantýrky, a tak se stává, že slova a slovní spojení zlidoví. Příkladem mohou být např. spojení „*dělat si šoufky*“ nebo „*ulejt se*“ ve smyslu vyhnout se práci, u kterých se ale jedná o sousloví slangová.

E. Rippl (1926) zařazuje českou hantýrku do několika období, konkrétně mladší, střední a starší. Na základě svého zkoumání dochází k závěru, že ve středním období byla hantýrka ovlivňována faktory cikánskými a židovsko-německými a postupně se stávala

⁵¹ Jedná se o publikaci Románi Čib z roku 1821.

⁵² JUDA, Karel. Český lid, 11, 1902, s. 139-143.

⁵³ BARTOŠ, František. Dialektologie moravská II., 1895, s. 519.

korektnější a četnější. To ale koliduje s tezí F. Oberpfalcera-Jílka (1934), který tvrdí, že množství cikánských prvků je v moderní hantýrce podstatné a silně zastoupené.⁵⁴

Společným znakem české hantýrky a jiných argotů a slangů je **zkracování slov**, např. *sváča* = svačina, *fláňa* = flákota, nebo *bák* = tabák. Dokonce i zkracování sloves je u hantýrky typické, v případech jako je třeba *nepla* = neplatí nebo *nepu* = nepust' ve smyslu neprozrazuj.

2.1 Charakteristika brněnského hantecu

Další podkapitola se zabývá slovotvorbou hantecových slov. Slovo tvorba je neefektivnějším prostředkem k vyjádření expresivity, která je pro hantec typická.

V brněnské mluvě jsou nejčastěji užity přípony *-na* (*plotna*), *-ex* (*hantec*), *-oš* (*kamoš*), u přejatých slov se objevuje zakončení *-čit* (*fachčit*). Obvyklé jsou jiné slovo tvorné obměny slov, např. zmíněné přípony, jako *bévák* = byt, *kulec* = kulečník či *činoglovat* = činit. Kromě toho jsou známá i pojmenování, která zaznamenávají jak slovo tvornou i lexikální obměnu, např. *gramec* = záchod, původně od slova gramofon. Často v mluvě *plotny* (sociální spodiny, díky kterým hantec známe v dnešní podobě) nacházíme česká slova, která jsou však užívána v zcela odlišném významu, např. *liška* = hodinky, *kufry* = vojenské boty, *metr* = měsíc.⁵⁵

Marie Krčmová (1970) o brněnském hantecu tvrdí, že je spíše než slangem sociolektem a definuje jej jako *specifický soubor vyjadřovacích prostředků, který občany města Brna spojuje a současně tuto velkou a sociálně značně diverzifikovanou societu přirozeně reprezentuje*.⁵⁶

Jedná se totiž o mluvu, která obsahuje prvky historického, kulturního, národnostního a sociálního charakteru. Tato mluva je užívána především při každodenních situacích, při neformální a přímé mluvené komunikaci, kdy chceme vyjádřit naše pocity. Mnohdy se jedná o výrazy expresivní. M. Krčmová také ve svých studiích zmiňuje, že slovní zásoba hantecu je obohacena jednak o *prvky nářečí* především z okolí Hanácka a kromě toho také o *slova přejatá z cizích jazyků*, která jsou následně obohacena o českou koncovku. Např. hantecový výraz *augle* pro oči je nápadně podobný německému slovu *Augen*, které v němčině nese stejný význam. Ovlivňování českého

⁵⁴ RIPPL, Eugen. Zum Wortschatz des tschechischen Rotwelsch. Stiepel, 1926, s. 18.

⁵⁵ VALIHRACH, Ladislav. Mluva brněnské mládeže. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1969, s. 62-65.

⁵⁶ KRČMOVÁ, Marie. Městská mluva brněnská. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1970, s. 29.

jazyka jiným jazykem souvisí s historickými souvislostmi a blízkostí města Brna hranicím s Rakouskem. Často se jedná o slova přejímaná z nespisovné němčiny, kterou občané města Brna slýchávali i v okolních obcích.⁵⁷

Městská řeč je jednou z podob řeči kolokviální, kde v popředí stojí speciální životní prostředí, na který navazuje i zvláštní způsob života, nejedná se tedy o sjednocený kolektiv lidí, proto ji dle J. V. Bečky (1982) **nelze** mezi slangy zařadit. V minulosti byla opakem venkovské mluvy, dnes dle autora tato odlišnost není zdaleka tak markantní. Ideální podmínky měla městská řeč v dobách socialismu, kdy existovaly dělnické třídy, obývající okraje průmyslových měst. Zmíněná vrstva obyvatelstva často žila v nouzi a špatných životních podmínkách, právě díky nim nabyla tato tzv. *periferní řeč* drsné až vulgární prvky. Je možné ji definovat jako *speciální variantu mluvené řeči*.⁵⁸

Brněnská mluva plní kromě komunikační funkce i funkci *identifikace příslušníků určitého kolektivu*. Tato vlastnost je však lépe aplikovatelná v menších kolektivech, složitější situace pak nastává u mluvy městské, zkoumané v tomto případě na příkladu velkoměsta Brna. Městská mluva je většinou smíšená, a z toho důvodu se s ní ne všichni obyvatelé města identifikují. Jistá městská skupina se však může symbolem města stát, a to za předpokladu, že je její mluva výstřední a kreativní. M. Krčmová (1995) hantýrku definuje jako „*soubor specifických slov sociální skupiny i v době svého rozkvětu nepřilíš početné, dávno zaniklé a sociálně stojící na pokraji společnosti, tedy skupiny skutečně nikoli reprezentativní.*“⁵⁹ V Brně je zajímavostí, že se jedná již o zaniklou sociální skupinu. Na rozdíl od městského lexika byla hantýrka tzv. plotnařů, zaniklá již před 1. světovou válkou, obnovena. Jejich mluva ale nebyla jazykem nízké sociální skupiny, nýbrž jazykem zájmových skupin. V novém pojetí se tedy jedná spíše o zájmový slang.⁶⁰

Podnětem pro rychlý rozvoj slovní zásoby hantecu se dnes stává živá tvorba psaných textů. Touto mluvou dříve hovořila hlavně městská „spodina“. Šlo především o nezaměstnané a nevzdělané lidi, a proto se ve slovní zásobě hantecu můžeme setkat i se spoustu hanlivých výrazů. Některá z těchto slov takřka zlidověla a používají se i v jiných krajích naší republiky než pouze v kraji jihomoravském, odkud původně pochází.

⁵⁷ HUGO, Jan, kol. Slovník nespisovné češtiny. 3. Praha: Maxdorf, 2009.

⁵⁸ BEČKA, Josef Václav. Sborník přednášek z II. konference o slangu a argotu v Plzni 23.–26. září 1980, 1982, s. 6.

⁵⁹ KRČMOVÁ, Marie. Sborník přednášek z V. konference o slangu a argotu v Plzni 7.-9. února 1995, 1995, s.49-51.

⁶⁰ Tamtéž.

Propagátor českého hantecu Otakar Nováček (1929) porovnává brněnskou mluvu s městskou mluvou pražskou. Brněnskou mluvu charakterizuje jako „špatný český dialekt, rozšířený přílivem slov z venkova a znetvořených výrazů většinou německého původu“, pražskou mluvu však nazývá ryze českou a šikovnou. Brněnští plotňáci, neboli obyvatelé okrajových částí Brna, ve 20. letech minulého století hodnotí jako **internacionály**, kteří se občas vidí více jako Češi a jindy více jako Němci, jelikož jsou ovlivněni rakousko-německou Vídni.⁶¹

2.2 Germanismy a jejich původ v hantecové mluvě

Mnoho germanismů, které v mluvě hantecu pozorujeme, má historický význam. V napjatém období před vznikem Československa se hojně používala v pracovním prostředí pouze pojmenování německá. Jednalo se o dobu Rakousko-uherské monarchie, kdy v českých zemích vládli Habsburkové. Z toho vyplývá, že čeští obyvatelé byli v běžném životě obklopeni z velké části německým jazykem. Mnozí z nich byli bilingvní, v důsledku toho byla německá slovní zásoba a poněmčená slovní spojení vítána.⁶²

O. Nováček (1929) označuje dvojjazyčnou podobu hantecu za typický rys hantecu a uvádí, že „německý přínos tvoří sedmdesátiprocentní většinu hantýrky brněnské plotny.“⁶³

Mluvíci mohli nahrazovat takřka každé české slovo slovem německým, vzhledem k dvojjazyčnosti obyvatel, např. *u onkla* = u strýčka.

Některé názvy, např. v průmyslovém nebo technickém odvětví, vůbec v češtině neexistovaly nebo nebyly dostatečně propracované. Mnohé z nich byly přejaté nebo měly pouze německý základ, kořen či koncovku. Mnoho zmíněných germanismů bylo po vzniku ČSR nahrazeno českými ekvivalenty. K tomu však docházelo až v době po 1. světové válce, a proto si již velká část z nich získala čestné místo v naší rodné mluvě. Přesto je velké množství těchto výrazů uloženo v paměti starších generací. Různá nespisovná slova, která v běžné komunikaci používáme, pochází z hovorové mluvy a německých nářečí. Tato slova však z dnešních německých slovníků téměř vymizela.⁶⁴

Slova přejatá z němčiny jsou často drobně pozměňována, a to zpravidla slovotvorně a hláskově. Význam však zůstává ve většině případů shodný např. *murčit* =

⁶¹ NOVÁČEK, Otakar. Brněnská plotna. Brno: vl. n., 1929, s. 57.

⁶² HUBÁČEK, Jaroslav. O českých slanzích. 2. Ostrava: Profil, 1979, s. 147.

⁶³ NOVÁČEK, Otakar. Brněnská plotna. Brno: vl. n., 1929, s. 55.

⁶⁴ Tamtéž, s. 24.

nadávat (z německého *murren* = reptat). Zřídka kdy je změněn i výraz daného slova, ale i to se stává, např. *topl* = dvacetikoruna (z německého *doppelt* = dvojnásobný).

Současná běžná mluva, kterou hovoří např. brněnská mládež, se už od původní brněnské mluvy velmi odchýlila, i když pár společných rysů v ní stále najdeme. Jazyk je proměnlivější a německých prvků je méně, přece jen se ale vyskytují. Jsou to ku příkladu *helfovat* = pomáhat, *klika* = štěstí, *zacálcit* = zaplatit. Slovní zásoba je bohatší a dochází k „jazykové regeneraci“, kdy jsou tvořeny stále nové a nové výrazy, **neologismy**. Některé z nich dokonce stále souvisí s německým jazykem a jsou tvořeny ze základů německých slov, např. *regňák* = deštník (původně *Regen* = déšť) nebo *pinta* = kravata (původně *Halsbinde* = vázanka).⁶⁵

2.3 Internacjonalismy

V mluvě hantecu nalézáme kromě germanismů i přejaté **anglicismy**, vedle nich se často vyskytují i **slovakismy**, ojediněle pak pozorujeme **romanismy** nebo **židovský žargon**. Za anglicismy můžeme považovat slova typu *džob*, *mejkap*, *byznys*, *spešl*, *šoumen* nebo *basman* (řidič autobusu). Za zajímavé se dá považovat také slovní spojení „*King Zigmund*“. Hojně se v brněnské mluvě objevují slovakismy, které na nás ani cizím dojmem nepůsobí, jako jsou např. *jasnačka*, *bohajeho*, *mrcna* = holka, dále pak slova jasně slovensky znějící: *bača*, *cikat* nebo *kefa*. Jedná se o slova velmi expresivní, stejně jako ostatní slavismy, ovlivňující hantec, pocházející převážně z moravských nářečí. Jako příklady můžeme uvést *sladoled*, *chalát*, či *špatynka*. Kromě moravských nářečí byla brněnština obohacena i slovy pražského argotu, např. *bašta* = jídlo, *dávat bacha* = dávat pozor, *apačárna* = hospoda.

Mezi romanismy řadíme např. *odér*, *pinokjo* nebo *karmen*.⁶⁶ Slova přejatá z židovského žargonu se v dnešní brněnské mluvě vyskytují jen málo. Jako příklady můžeme uvést např. *haber* = spojenec (z německého *habber* = kniha úmluvy) či *chakec* = chytrý člověk (*chakámím* = mudrci). Známým pojmem, který do brněnštiny pronikl z cikánštiny, je *lóve* = peníze, nebo dokonce celé slovní spojení „*hi tut lóve* = máš peníze?“

⁶⁵ VALIHRACH, Ladislav. Mluva brněnské mládeže. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1969, s. 66-71.

⁶⁶ UTĚŠENÝ, Slavomír. Sborník přednášek z IV. konference o slangu a argotu v Plzni 9. - 12. února 1988, II., 1989, s. 355.

Po válce pronikla do brněnského dialektu i slova původem z **Polska** (např. *gemba* = ústa, původně *geba*), z **Ruska** (*děňky* = peníze, původně *děngi*), z **Maďarska** např. *trol* = těhotný, (maďarsky *allatról*). Do brněnské mluvy se dostala dokonce i slova **francouzského** původu, která však prošla menší obměnou. Jsou to: *komplic* = kamarád z francouzského *complice* = společník nebo *kmin* = lhář pocházející nejspíš ze slova *gamin*.⁶⁷

⁶⁷ Tamtéž s. 67.

3. VZNIK A VÝVOJ HANTECU

Jazykovou situaci Brna silně ovlivnil průmyslový charakter města, a tedy složení obyvatel převážně z dělníků továren, tvořící jádro města. Okolní vesnice ovlivnily brněnštinu svými nářečímí, především se jednalo o nářečí hanácká. Tyto vsi však byly zcela jiného charakteru, a to zemědělského. To je možno považovat za jeden z důvodů, proč s městem nesplynuly. Vývoj městské mluvy v Brně řadíme do dvou kategorií, a to do 1. éry brněnské plotny a 2. éry brněnských štatlařů.⁶⁸

3.1 Brněnská plotna

Se vznikem hantecu se pojí tzv. **Brněnská plotna** (z německého slova *Plattenbrüder* = pasák, drobný kriminálník) a její členové, již zmínění **plotňáci** nebo **plotnaři**, kteří byli spodní vrstvou města Brna žijící na periferii. Druhou uváděnou variantou, jak pojem plotna vznikl, je od Plotní ulice v Brně. Její kořeny se vážou již k **předválečné době**, kdy byli známi výtržníci postrach policistů a říkalo se jim *plotna* podle německého „platte“. Brněnská plotna sídlila jak ve vnitřním Brně, tak i v okrajových částech, odkud její členové pocházeli. Plotňáky hrubého zrna byli **óbrcěláci**, vyskytující se v okolí Francouzské ulice. Právě skupina plotňáků, datující se od začátku 20. let 20. století, se zasloužila o utváření brněnského kódu, který je znám dodnes.⁶⁹

Typické členy této sociální skupiny bychom poznali podle výstředního křiklavého oblečení, rukou v kapsách, dlouhých vlasů a podle toho, že se často potulovali městem. Byli pověstní tím, že hráli v hospodách karty a že mezi nimi častokrát docházelo k různým potyčkám.⁷⁰ Záznamy z této doby (20. léta 20. století) jsou nám však doloženy pouze vzpomínkami pamětníků nebo dílem *Brněnská plotna* Otakara Nováčka (1929), jinak nebyla tomuto fenoménu dřívějšími lingvisty věnována pozornost. Nováček mezi dobré vlastnosti představitelů plotny řadí solidaritu a kolegiálnost, mnozí z nich byli i válečnými hrdiny.

Počet plotňáků se navyšoval díky sociálním rozporům v době 1. republiky, pozorovaných ve velkoměstech. Od předválečných dob se plotna začala více civilizovat a chodit spořádaněji, i když stále excentricky oblečená. Řada z jejích členů se kolem roku

⁶⁸ KRČMOVÁ, Marie. Městská mluva brněnská. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1970.

⁶⁹ UTĚŠENÝ, Slavomír. Sborník přednášek z IV. konference o slangu a argotu v Plzni 9. - 12. února 1988, II., 1989, s.368.

⁷⁰ Tamtéž.

1920 dostala do Francie, kam putovali za prací a už se tam usadili. Mezi jejich dobré vlastnosti patří solidarita a kolegiálnost. Plotňáci měli velkou slovní zásobu (jenom pro člena jejich sociální skupiny měli více než 10 názvů, např. *sígr, plotec, pajsr*), což je odlišuje od tzv. *pražských pepíků*, ale i od *štatlařů*, kteří představovali 2. éru brněnského hantecu.⁷¹

Znaky, které brněnskou plotnu charakterizují, jsou **rodinné prostředí a zaměstnání v dělnické třídě**. Podmínky pro vznik plotňáckých složek byly ideální u nezaměstnaných, číšníků nebo i u zkrachovalých studentů. Většina plotnařů byli lidé nezaměstnaní, jen malá část z nich chodila do práce pravidelně, někteří pracovali svátečně. Oblíbeným povoláním plotňáků bylo pasáctví, tzv. *tropnaři*. „*Jakmile začne plotňák fachčit za 120 Kč měsíčně, je zrádce.*“ Ti, kteří vydělávají více a s ostatními se rozdělí, jsou naopak v komunitě vítáni.⁷²

3.2 Štatlaři

Životní styl štatlařů se od plotňáků diametrálně odlišoval už jen faktem, že značná část z nich měla stálou práci nebo studovali. Pojem štatlař pochází z hantecového slova „*štatl*“ neboli město a zahrnuje skupinu mladých lidí od 15 do 20 let, kteří už ale nejsou tak moc výrazní jako byli jejich předchůdci. O. Nováček (1929) je nazývá jako „*nový přeorientovaný druh plotny.*“ Byli sice civilizovanější, ale v jádru stejní jako jejich předchůdci. Lišili se tím, že se pohybovali výhradně v centru města (především na rohu České ulice) a do okrajových částí nezavítali. Jejich častým útočištěm bylo i brněnské hlavní nádraží, kde se pohybovali společně s Romy a různými drobnými kriminálníky. Štatlaře zařazujeme na časovou osu 60. let 20. století.

Mluva, kterou užívali, často obsahuje slova z doby plotňáků, ale valná většina slov se jinak neodlišovala od mluvy brněnské mládeže. Tito mladí lidé, představující brněnskou mládež a štatlaře, pocházeli často z okolních vesnic a šli do Brna za účelem vyučení. Jednalo se o snadno ovlivnitelnou skupinu lidí, která s brněnskou mluvou a způsobem oblékání velmi rychle splynula. Jejich konverzace byly často vulgární a měli tendenci vyprávět historiky přitažené za vlasy. Po večerech často mířili do kin, kde se setkávali s kamarády. Štatlaři byli typičtí zástupci bohémského stylu života, často hráli na kytaru a zpívali v různých částech města na lavičce. Často se také vydávali na pěši

⁷¹ NOVÁČEK, Otakar. Brněnská plotna. Brno: vl. n., 1929, s. 16-17.

⁷² Tamtéž, s. 10.

vandry a stopovali. Jejich módu můžeme přirovnat k módě hippies. Často jsou to barevné kalhoty, a to buď upnuté nebo do zvonu, a co nejvíc ošuntělé texasky, které si dokonce sami obrušovali smirkovým papírem. Horní díl představovalo většinou sako černé barvy. Typickým oděvem žen byly minisukně. Štatlař byl štatlařem z pravidla do 20 let a pak již zapadal do stereotypního způsobu života. Tím se lišili od plotňáků, kteří zahrnovali příslušníky všech věkových kategorií, nacházející se v tíživé finanční situaci.⁷³

Co se slovní zásoby brněnského hantecu týče, nejvíce slov se týká erotiky, a to jak v případě plotny, tak i štatlařů. Výrazů pro označení ženy je mnoho, např. *baba, kchoc, kocála, páma, frcna* atd., hojně je také slov označujících různé části těla. Tato vlastnost slangu není žádnou zvláštností, jelikož je typická např. i pro francouzské slangy nebo argoty.⁷⁴

O podobu dnešního hantecu, který se dřívější plotnou a štatlaři inspiroval, se zasloužili skupiny neformálních umělců v Brně v 60. letech 20. století. V 80. letech se rozšířilo jeho působení ze zájmových skupin i do psané literatury. Vědomé používání brněnského sociolektu zpravidla za účelem pobavit publikum se začalo objevovat jak v knihách, tak i v médiích. Knihy s texty neodborného charakteru nacházely své věrné fanoušky. Významným propagátorem hantecu se stal herec *Franta Kocourek*, který sklízel se svými hantecovými vystoupeními úspěch. Později vznikají i slovníky či knihy s překladem do spisovné češtiny. Díky psaným textům si hantec upevňuje normu a posilují se tvaroslovné středomoravské nářeční prvky. Tyto texty dokazují snahu o neformálnost a nevšednost hantecu zakotveného v místním prostředí. Fakta, ze kterých vychází M. Krčmová (2005), dokazují jedinečnost hantecu ve srovnání s ostatními sociolekty dnešní doby.⁷⁵

⁷³ VALIHRACH, Ladislav. Mluva brněnské mládeže. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1969, s. 63-66.

⁷⁴ Tamtéž, s. 70.

⁷⁵ KRČMOVÁ, Marie. Hantec jako fenomén dnešních dnů. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, Pedagogická fakulta, 2005, s. 91-98.

4. MATERIÁLOVÝ KORPUS, APLIKOVANÁ METODOLOGIE

Pro výzkum mé bakalářské práce jsem se rozhodla použít metodu dotazníkového šetření. Dotazník jsem sestavila především na základě Velkého slovníku brněnského hantecu (2013).⁷⁶ Sběr dat jsem uskutečnila formou internetového dotazníku, do nějž respondenti sami anonymně vyplňovali data. Vyplněný jazykový materiál se tak stal základem mé bakalářské práce a pomohl mi při posouzení aktuálního stavu brněnské mluvy.⁷⁷

Dotazník byl rozčleněn do 10 tematických okruhů:

1. Jídlo a pití
2. Doprava
3. Místopis Brna
4. Mezilidské vztahy
5. Charakterizační pojmenování
6. Pojmenování cizinců
7. Lidské tělo
8. Pracovní proces
9. Domácnost
10. Běžné fráze

Celkově dotazník obsahoval 17 otázek, viz Příloha č. 1, které byly tvořeny se snahou postihnout vše, co se každodenního života v Brně týče. Úvodní část dotazníku měla zjistit charakter respondentů, kteří dotazník vyplňovali. Otázky se tedy zaměřovaly na pohlaví, věk, sociální zařazení a nejvyšší dosažené vzdělání účastníků.

Poté následovala druhá část, která byla zaměřena na sběr slovní zásoby hantecu. U každého okruhu bylo uvedeno pět pojmenování ve spisovné češtině, která měli respondenti za úkol přepsat do hantecové podoby. Samotnému doplňování výrazů předcházely pokyny a vzor pro vyplňování.

V závěru dotazníku byly položeny ještě dvě otázky, z nichž první zjišťovala, zda se účastníci domnívají, že je hantec užíván i dnešní mladou generací. Následující otevřená otázka vybídla respondenty, aby dotazník obohatili o výrazy, které jim v něm chyběly.

Jelikož jsem do výzkumu chtěla zapojit co nejširší spektrum respondentů různého věku, proběhlo vyplňování dotazníků žáky 1. stupně Základní školy Gajdošovy v Brně,

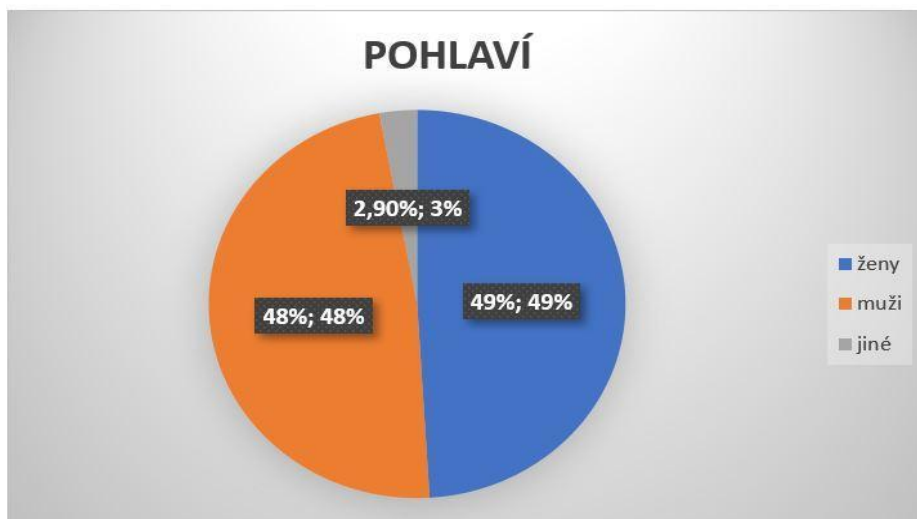
⁷⁶ DOLEŽALOVÁ, Eva a kol. Velký slovník Hantecu: Hantecovo český, česko hantecový. Brno: FT – Records, 2013.

⁷⁷ HENDL, Jan a Jiří REMR. Metody výzkumu a evaluace. Praha: Portál, 2017.

studenty brněnských vysokých škol a podařilo se mi dotazník předložit i pracovníkům brněnské firmy Markos production s.r.o. Všem respondentům touto formou děkuji.

Sběr jazykového materiálu proběhl od 15. října 2019 do 15. března 2020. Většina respondentů vyplnila dotazník online, pouze 35 plně vyplněných dotazníků se mi vrátilo v tištěné formě, v ostatních více než polovina informací chyběla. Celkově se dotazník vyplnilo přesně 102 účastníků. 49 % z nich tvořily ženy a 48 % muži, 2,9 % procent účastníků zvolilo kolonku jiné.

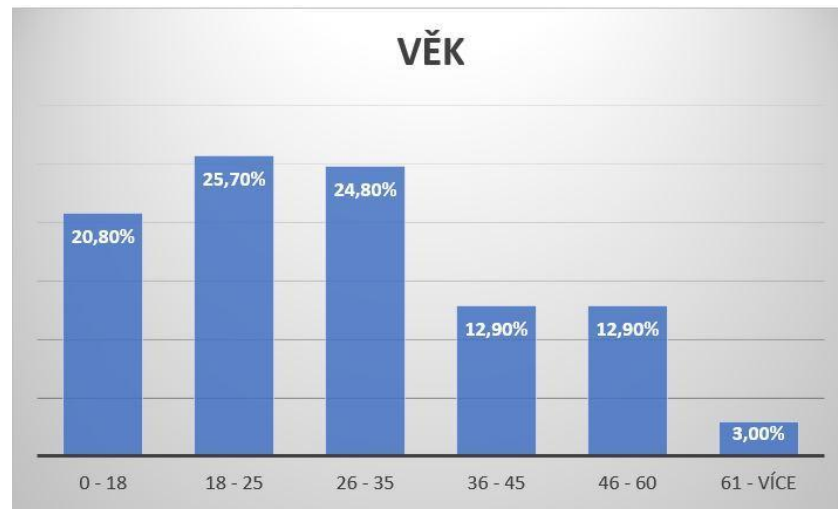
Graf č. 1: Pohlaví respondentů

Zdroj: dotazník, www.survio.com

Co týče věku respondentů, byly výsledky poměrně vyrovnané. S nejvyšším počtem responzí se týčí kategorie mladých od 18-25. Méně uspokojivé výsledky účasti pozorujeme u osob od 61 let, od kterých jsme zaznamenali pouze 3 odpovědi. Cíl, aby se dotazování zúčastnily všechny věkové skupiny, se nám však podařil dodržet.

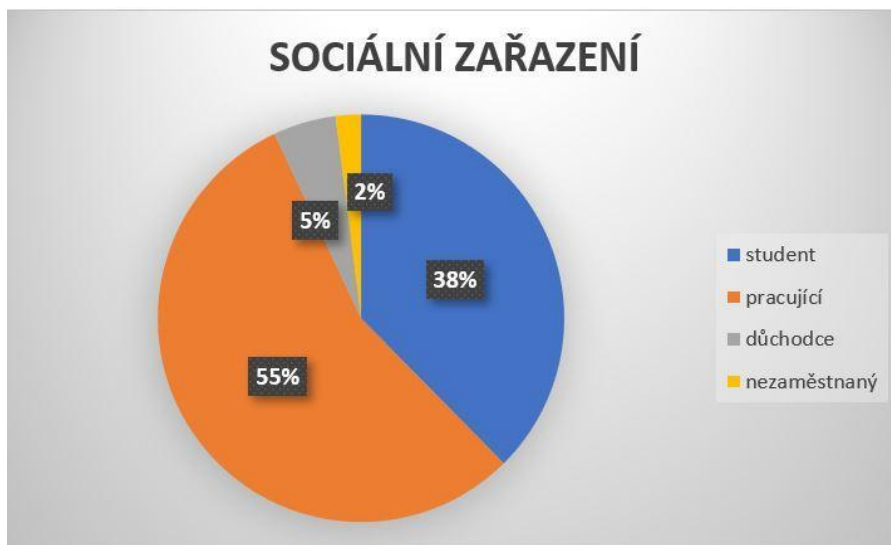
Graf č. 2: Věk respondentů

Zdroj: dotazník, www.surveo.com

Třetí otázka dotazníku se týkala sociálního zařazení respondentů, kde měli největší podíl pracující s 54,9 %, na druhém místě byli studenti s 37,3 %, s větším procentním rozdílem se pak na 3. místo zařadili důchodci s 5,9 % a 4. příčku obsadili nezaměstnaní s 2 %.

Graf č. 3: Sociální zařazení respondentů

Zdroj: dotazník, www.surivo.com

Průzkumu se zúčastnili převážně absolventi vysokých škol v Brně, a to velké množství, sahající až k 40,2 %. Respondentů s dokončeným středoškolským vzděláním bylo téměř o polovinu méně, a to 24,5 %. Školáci ze zmíněné ZŠ v Brně tvořili 19 % všech účastníků dotazníku. 12,7 % účastníků s výučním listem tvořili především pracovníci výše zmíněné firmy. Co se vyšších odborných škol týče, zaznamenali jsme v tomto odvětví nejméně respondentů, a to pouze 2,9 %.

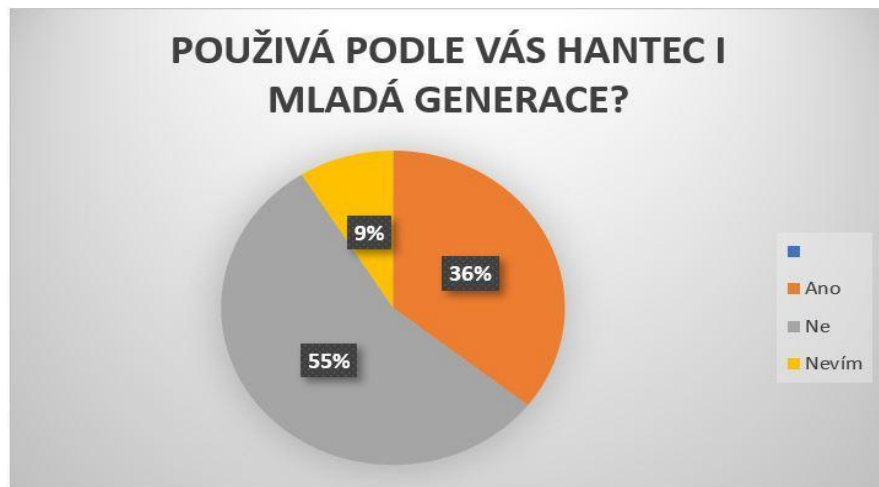
Graf č. 4: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

Zdroj: dotazník, www.surveio.com

Poslední otázka, která zjišťovala, zda hantec používá i dnešní mladá generace, se shledala převážně s negativními odpověďmi, a to s procentuálním výsledkem 54,9 %. To potvrzuje fakt, že hantec je rozšířen spíše u starších vrstev brněnského obyvatelstva a že mezi mladými už tolik běžný není. 36,3 % respondentů tvrdilo opak, tedy, že má i dnešní mladá generace dobrou slovní zásobu hantecu. Zbýlých 8,8 % účastníků zvolilo možnost „nevím.“

Graf č. 5: Použití hantecu u mladou generací

Zdroj: dotazník, www.surveo.com

5. SLOVNÍK ZAZNAMENANÝ DOTAZNÍKOVÝM VÝZKUMEM

Sběr odpovědí účastníků probíhal jak formou elektronickou, tak i v papírové podobě ve výše zmíněných brněnských institucích. Mladší respondenti často místo hantecových slov a slovních spojení vyplňovali dotazník slovy spisovnými či obecně českými a konkrétně školou povinní jedinci často dotazník ani z poloviny nevyplnili.

Největší problémy respondentům dělala část Pojmenování cizinců, tuto část mnoho z nich (především příslušníci mladší generace) vynechali. To můžeme odůvodnit historickým významem těchto pojmenování. Mladší respondenti těžko pojmenují Jugoslávce, jelikož už tato pojmenování nejsou součástí jejich běžné mluvy, stejně tak hantecové označení “dederón” pro Němce, vztahující se k tehdejší Německé demokratické republice. Problematické byly také pojmy týkající se dopravy (např. označení pro osobní vlak či motocykl), lidského těla (např. břicho, prsa), domácnosti (např. okno, lžice). Závěrem také oddíl Běžné fráze byl často prázdný, a to v kolonkách “*nechat někoho v nepříjemné situaci*” nebo “*dej mi pokoj*”.

Přesto se mi díky dostatečnému množství respondentů podařilo složit následující slovník, který má přehledně znázornit slovní zásobu Brňanů i s významem slov. Tato slova jsem dále analyzovala a rozdělila na ta, která do dnešní slovní zásoby hantecu patří, a která jsou naopak obecněčeská, nářeční, slangová či spisovná.

1. JÍDLO A PITÍ

Zadané slovo: jídlo (obecně)	Uvedené odpovědi: bašta (obecněčes., expr.) dlabanec (obecněčes., zast., expr.) gáblík/gábl (han., z něm. <i>Gabel</i> = vidlička) chálec/cháles (han.) chálka (han.) zobka (han.) žrádlo (obecněčes., expr.) žranec (nář.) žvanec (obecněčes., hanl.)
brambory	erteple (obecněčes., zast., z něm. <i>Erdapfel</i> = brambory)

	<p>jablůška (nář.)</p> <p>kobzole (ostrav.)</p> <p>krumple (han.)</p> <p>zemáky (nář.)</p>
pivo	<p>bahno (han.)</p> <p>čechr (han.)</p> <p>kósek (han.)</p> <p>pivíčko (spis., zdrob.)</p> <p>pivson (nář.)</p> <p>škopek (han.)</p> <p>škópo (han.)</p> <p>šnyt (obecněčes., z něm. <i>Schnitt</i> = míra piva)</p>
limonáda	<p>brča (mládež.)</p> <p>brková voda (nář.)</p> <p>brkča (nář.)</p> <p>čurka (nář.)</p> <p>chcánky (obecněčes., vulg.)</p> <p>kombajnéřka, kombajnovka (nář., dle značky Kombajnéřka)</p> <p>limča (obecněčes.)</p> <p>limoška (obecněčes.)</p>
chuť	<p>šmak (han., z něm. <i>Geschmack</i> = chuť)</p> <p>apetít (spis./obecněčes., z něm. <i>Appetit</i> = chuť)</p>
laciné víno	<p>bolehlav (spis., expr.)</p> <p>břečka (spis., expr.)</p> <p>čůčo (obecněčes.)</p> <p>jabčák (nář.)</p> <p>kartoňák (nář.)</p> <p>krabicovka (nář.)</p> <p>krabičák/krabicák (obecněčes.)</p> <p>lacňáč (nář.)</p>

	<p>levé vajnoš (han.)</p> <p>šunt (obecněčes., z něm. <i>Schund</i> = špatné zboží)</p> <p>vajno (han., z něm. <i>Wein</i> = víno)</p> <p>vajnor/a/y (han.)</p> <p>vajnory za krpátý love (han.)</p> <p>vománek (obecněčes.)</p> <p>zkažený hrozen (spis., přenes.)</p>
--	---

2. DOPRAVA

tramvaj	<p>bajka (nář.)</p> <p>elektrika (obecněčes., přenes.)</p> <p>lokálka (ostrav., z něm <i>Lokalbahn</i> = místní dráha)</p> <p>šalina (han.)</p> <p>šalingrad (mládež.)</p> <p>šmirgl (han.)</p> <p>tram (spis., zast.)</p>
autobus	<p>bas (han.)</p> <p>basuvka (han.)</p> <p>bus (obecněčes./spis., z aj. <i>Bus</i> = autobus)</p> <p>busál (nář.)</p> <p>hrkač (obecněčes.)</p> <p>socka (obecněčes., hanl.)</p>
nádraží	<p>hlavák (obecněčes., expr.)</p> <p>hlavas (han.)</p> <p>křížal (han.)</p> <p>nádr/o (obecněčes.)</p> <p>nádražko (obecněčes.)</p> <p>peron (obecněčes.)</p> <p>rola (han.)</p> <p>vlakoviště (spis.)</p>

osobní vlak	<p>courák/córák (obecněčes, expr./han.)</p> <p>bahnšalina (han., z něm. <i>Bahn</i> = železnice)</p> <p>lajna (obecněčes.)</p> <p>líné šnelcuk (han., z něm. <i>schnell</i> = rychlý, <i>Zug</i> = vlak)</p> <p>osobák (obecněčes., expr.)</p> <p>šourák (mládež, expr.)</p> <p>šukavon (želez.)</p> <p>vergl (obecněčes.)</p> <p>vlačík (spis., zdrob.)</p> <p>zubačka (želez.)</p> <p>zug/cuk (han.)</p>
motocykl	<p>burgla (han.)</p> <p>fechtl/fichtl (obecněčes.)</p> <p>chrchla (han.)</p> <p>kočkolap (obecněčes.)</p> <p>mašina (spis., expr., z něm. <i>Maschine</i> = stroj)</p> <p>moped (spis.)</p> <p>pérák (motor.)</p> <p>pincek (han.)</p> <p>splašený trubky (han.)</p>

3. MÍSTOPIS MĚSTA BRNA

přehrada	<p>loďanka (nář.)</p> <p>louže (spis., přenes.)</p> <p>prýgl (han.)</p> <p>vodislav (nář.)</p>
Česká ulice	<p>čára (han.)</p> <p>jošt (han.)</p> <p>u hodin (han.)</p>
Černá Pole	<p>black field/blekfild/blekfýld (han.)</p>

	braunfild (han.) čerňák (han.) černokop (spis./obecněčes.) černopolí (han.) černý fild (han.) hnědá pole (han.) poliska (han.)
Kraví hora	bú kopec (han.) kravák/kravas (han.) kravčí horka (han.) kraví kopec (han.) kravka (spis., zdrob.) monte bú/čko (han.) mount vemeno (han.)
koupaliště	cébrák (han.) cédák (han.) cépráníště (han.) cérák (han.) kópák/kúpák (východomorav.) lachtárna (han.) švimbad (han. z něm. <i>Schwimmbad</i> = koupaliště) (rivec, dobrák, zábrdky - han., odvozené z názvu)

4. MEZILIDSKÉ VZTAHY

matka	mamička (spis., expr.) máti (spis., zast.) mutr/a (han., z něm. <i>Mutter</i> = matka)
otec	foti/fati (han.) fotr (obecněčes., zhrub., z něm. <i>Vater</i> = otec)

	ocet (nář.) tatin (nář.)
manželka/partnerka	baba (obecněčes.) borka (mládež.) bytna (mládež.) haifa (han.) koc (han.) láska (spis.) moja (nář.) roba (ostrav.) stará/mladá (obecněčes.) stařka (han.) žaba (nář.)
dítě, potomek	fogl (han.) jungšál (han., z něm. <i>jung</i> = mladý) kid (obecněčes., z aj. <i>kid</i> = dítě) kindoš (han.) mladej (obecněčeš.) odlitek (spis.) prcek (obecněčes., expr.) soplán (východomor.) svišť (han.) šróp (han.) šropál/šropl (han.)
zlobivé dítě	bobiš (han.) dacan (han.) dareba/darebák (spis., expr.) fagan/fakan (obecněčes., hanl.) fracek (spis., zhrub.) hajdalák (obecněčes., expr.) hajzl (spis., vulg.) harant (spis., expr.) levé svišť (han.)

	<p>sígr (spis., expr.)</p> <p>smrad (obecněčes., expr.)</p> <p>spratek (spis., hanl.)</p> <p>tele (spis., zhrub.)</p> <p>voplégr (obecněčes., z něm. <i>Apleger</i> = potomek)</p> <p>zmetek (spis.)</p>
--	--

5. CHARAKTERIZAČNÍ POJMENOVÁNÍ

hloupý člověk	<p>blb/ec (spis.)</p> <p>debil (obecněčes.)</p> <p>dement (obecněčes.)</p> <p>dylina (obecněčes., z rom. <i>Dilino</i> = hlupák)</p> <p>guma (han.)</p> <p>hlupák (spis.)</p> <p>hňup (spis., expr.)</p> <p>jelito (spis., zhrub.)</p> <p>kret/én (spis., zhrub.)</p> <p>lumen (obecněčes.)</p> <p>magor (obecněčes., expr.)</p> <p>manták (han.)</p> <p>mogl (han.)</p> <p>móka (han.)</p> <p>mošna (han.)</p> <p>pako (obecněčes.)</p> <p>pakin (han.)</p> <p>potróblé kořeň (han.)</p> <p>šáhlá guma (obecněčes./ han.)</p> <p>trouba, trubka (obecněčes., expr.)</p> <p>tupec (spis., zhrub.)</p> <p>tupoň (obecněčes., hanl.)</p> <p>vodmaštěnec (han.)</p>
----------------------	--

	vypatlanec (obecněčes., hanl.)
homosexuál	bakelitřák (han.) bakinghem (han.) béčko (han.) bukál (han.) bukva (han.) bukvice (han.) buzerant (spis., vulg.) buzík (han.) buzna (obecněčes., vulg.) buzoš (han.) homokláda (obecněčes., vulg.) homo/uš (obecněčes., vulg.) prdelkář (obecněčes., zdrob.) teplé (han.) teplouš (obecněčes., vulg.) žadoň (nář.)
výstřední člověk	bohém (spis.) borec (han.) cinklé maník (han., něm. <i>Mann</i> = muž) divnoch (obecněčes.) éro (obecněčes.) exhibouš (obecněčes.) exot (obecněčes.) extratrouba (obecněčes., expr.) extrouš (obecněčes.) figurka (obecněčes., přenes.) frajer (obecněčes., expr.) hogo fogo (obecněčes.) kravatřák (mládež., hanl.) mešuge (spis./obecněčes.) mimoň (obecněčes.) pošášenec (obecněčes.)

	<p>šáhlej (obecněčes.) vychylenej (nář.) vysmáté kemoš (han.)</p>
žebrák	<p>bezďák (krim.) bover (han.) bufeťák (obecněčes.) houmles (obecněčes., z aj. <i>homeless</i> = bez domova) nula (spis.) podmost'ák (obecněčes., expr.) socan (obecněčes., hanl.) socka (obecněčes., hanl.) somr/ák (han.)</p>
komunista	<p>komanč (obecněčes.) komár (han.) komóš (han.) komouš (obecněčes.) rudokožec (obecněčes.) rudý brácha (obecněčes.) třešňa (nář.)</p>

6. POJMENOVÁNÍ CIZINCŮ

Ital	<p>italiáno (obecněčes.) makarón (han.) špageťák (obecněčes., expres.) talián (obecněčes.) taliánec (obecněčes.) taloš (han.)</p>
Němec	<p>bavor (obecněčes.) dederón (han.) doičák/dojčák (obecněčes., expr.) fašista (obecněčes.)</p>

	germoš (han.) nácek (obecněčes.) němčór (han.) němčour (obecněčes.) sasík (obecněčes.) skopčák (obecněčes., hanl.) švábi (obecněčes., hanl.)
Maďar	balatónec (obecněčes.) čabaj (obecněčes., přenes.) feferón (han.) guláš (obecněčes, přenes.) hotentot (obecněčes.) hungároš (han.) kálmán (obecněčes.) maďarek (obecněčes., zdrob.) madoš (obecněčes.) nentudum (obecněčes.) paprikáš (obecněčes., přenes.) székezféhervárec (obecněčes.) tatar (obecněčes.) uherák/uhrák (obecněčes.)
Francouz	fanóš (han.) francan (han.) francek (obecněčes.) francl (obecněčes.) francóz (han.) frantík (han.) frenčmen (obecněčes., z aj. <i>Frenchman</i> = Francouz) šnekožrout (obecněčes.) žabožrót/out (han./obecněčes.)
Jugoslávec	balkán (obecněčes.) bosňák (obecněčes.)

	chorvat (spis.) jogurt (obecněčes.) jugál (obecněčes.) jugan (obecněčes.) jugec (han.) jugín (obecněčes.) jugoš (han.) titovec (obecněčes.)
--	--

7. LIDSKÉ TĚLO

hlava	bedna (han., přenes.) budka (han.) dózna (han.) gebňa/gebeňa (morav.) gebule (morav.) glocna/ňa (han.) glozná/golozňa (východomorav.) hedka/hetka (obecněčes.) karfiol (han., přenes., z něm. <i>Karfiol</i> = květák) kebulé/a (spis., zhrub.) kedlubna (spis., zhrub.) makovica (han.) palice/a (spis., expr.) řepa (han.) šíška (spis., přenes.) škopek (han.) štracla/štridla (han.)
oči	aугle/aigle (han.) baterky (han.) bulvy/i (obecněčes.) čočky (han.)

	kukadla (obecněčes., expr.) mrkáče (obecněčes.) voči (obecněčes.)
břicho	bachor/báchor (brněn.) balon (obecněčes., přenes.) banděro (východomor.) bauch/ec (han.) břuch (obecněčes.) pajšl (obecněčes.) panděro (obecněčes., ze šp. pandero = buben) pivas (obecněčes.) pneumatika (obecněčes., přenes.) pupajz (obecněčes., expres.) pupek (obecněčes.) vampna (obecněčes.) vana (obecněčes., přenes.)
prsa	brestny (han.) cecky (obecněčes., vulg.) čůča (obecněčes., z rom. čuča = ňadra) dudy (han.) kozenky (obecněčes., zdrob.) kozy (obecněčes., přenes.) nárazníky (obecněčes., přenes.) poňókadla (han.) žanky (han.)
srdce	hercna (han.) pikola (han.) srděčko (východomor.)

8. PRACOVNÍ PROCES

práce	facha (han.)
--------------	--------------

	<p>foch (han.) gulag (obecněčes.) háček (han.) hakl (han.) hochna/hokna (han.) makačka (han.) otrok (obecněčes., přenes.) rachota (han.) robota (nář., expr.) šichta (spis., z něm. <i>Schicht</i> = prac. směna)</p>
pracovat	<p>bóchat (han.) fachat (han.) fachčit/fakčit (han.) fárat (horn.) hákovat (obecněčes.) hoknit (han.) makat (spis., expr.) vydělávání chechtáků (argot) zařezávat (obecněčes.)</p>
továrna	<p>fábal/a (han.) fábr (han.) fabrika (obecněčes., zast.) hulikomín (obecněčes., expr.) kolbenka (obecněčes., dle firmy ČKD)</p>
policista	<p>benga/o (krim.) cajt (obecněčes.) cajzl (han.) filc (spis., přenes.) fízl (obecněčes., zhrub.) hémon (han.) chlupaté (han.) kšile (han.) laprcajt (han.)</p>

	mlíkař (obecněčes.) polda (obecněčes.) poliš (obecněčes.) švestka/y (krim., přenes.)
obchodník	kšeftař (han., z něm. <i>Geschäft</i> = obchod) kšeftman/on (han.) kvelbař (han.) vekslák (obecněčes., hanl., z něm. <i>Wechsel</i> = směna) žid/ák (obecněčes., hanl.)
hasič	fajc/í (han.) fajrmen (han., z aj. <i>Fireman</i> = hasič) hasmen (han.)

9. DOMÁCNOST

okno	fenstr/a (han.) vokno (nář.)
televizor	(čuč)bedna (morav.) idiotbox (han.) telina (mládež.) telka (obecněčes., ze sl.) tývka (obecněčes., z aj. <i>tv</i> = televize)
postel	betla/e (han.) brloh (spis., expr.) pelech (spis., expr.) regál (han.)
byt	bejvák (spis., vulg.) bévák (han.) kér (han.) králíkárna (obecněčes., přenes.) kvartýr (spis.)
lžice	(l)žica (nář.)

	bagr (han.) gábl (han., z něm. <i>Gabel</i> = vidlička) kelňa (ostrav., z něm. <i>Kelle</i> = naběračka) lefla (obecněčes., z něm. <i>Löffel</i> = lžice) žlice (obecněčes.)
--	--

10. BĚŽNÉ FRÁZE

nechat někoho v nepříjemné situaci	balit dekle (han.) hodit na něj kakáč (obecněčes.) na někoho se vydlabat (obecněčes.) nechat na holičkách (spis.) nechat něco někomu vyžrat (spis., expr.) nechat někoho v bryndě (spis., expr.) nechat někoho v něčem vykópat (han.) nechat někoho ve štychu (obecněčes., z něm. <i>jemanden im Stich lassen</i> = vykašlat se na někoho) nechat někoho vydusit (spis., expr.) nechat prasa v loju (nář.) nechat v levé hokně (han.) uvařit levingston (han.) vydlábnout se na někoho (han.) vykálit se na někoho (spis., expr.) vykašlat se na někoho (spis.) vykvajznout se na někoho (nář.) vykváknout se na někoho (obecněčes.)
dej mi pokoj	běž do řiti (obecněčes.) dé mi svátek (han.) di do dža (svět., z rom. <i>dža</i> = pryč) si do kélů (han.) kušuj (obecněčes.) nech mě bét (nář.) nech mě dýchat (spis.)

	<p>nech mňa bejt (nář.)</p> <p>nekéruj do mě (han.), z rom. <i>kerel</i> = dělat)</p> <p>nevopruzuj (obecněčes.)</p> <p>padé pali (han.)</p> <p>trhni si prostatou (obecněčes.)</p> <p>vyfič (obecněčes.)</p> <p>vysmahni (obecněčes.)</p> <p>vystřel (obecněčes.)</p>
v pořádku	<p>cajk/v cajku (obecněčes., z něm. <i>Zeug</i> = nástroj)</p> <p>olrajt (obecněčes., z aj. <i>alright</i> = v pořádku)</p> <p>oukland/v ouklendu. (nář.)</p> <p>pohoda/v poho (obecněčes.)</p> <p>richtig (obecněčes., z něm. <i>richtig</i> = správně)</p> <p>té dobrý (nář.)</p> <p>v klidesu (obecněčeš.)</p> <p>v ókeju (nář.)</p> <p>veget (obecněčeš.)</p>
na dluh	<p>na futra/o (obecněčes., z něm. <i>Futter</i> = mj. futro)</p> <p>na kajf (han.)</p> <p>na seke/yru (obecněčes.)</p> <p>na sekeres (obecněčes.)</p>
děkuji	<p>d' (obecněčes.)</p> <p>děkan (obecněčes.)</p> <p>děkovanec (han.)</p> <p>dick (obecněčes.)</p> <p>díkec (obecněčes.)</p> <p>díkes (obecněčes.)</p>

6. ZAZNAMENANÝ SLOVNÍK BRNĚNSKÉHO HANTECU

Ze získaného materiálového korpusu plného obecněčeských, spisovných, nářečních a slangových slov jsem pečlivě vybrala slova hantecová, která jsem dohledala v dostupných slovnících hantecu. Díky iniciativě respondentů jsou v závěru uvedena i slova, která v dotazníku nebyla a dle jejich názoru do slovní zásoby hantecu bezpochyby patří.

1. JÍDLO A PITÍ

Zadané slovo: jídlo (obecně)	Uvedené odpovědi: gáblík/gábl (han., z něm. <i>Gabel</i> = vidlička) chálka/chálec/cháles (han.) zobka (han.)
brambory	krumple (han)
pivo	bahno (han.) čechr (han.) kósek (han.) škopek (han.) škópo (han.)
limonáda	-
chuť	šmak (han., z něm. <i>Geschmack</i> = chuť)
laciné víno	levé vajnoš (han.) vajno (han., z něm. <i>Wein</i> = víno) vajnor/a/y (han.) vajnory za krpátý (han.)

2. DOPRAVA

tramvaj	šalina (han.) šmirgl (han.)
autobus	bas (han.) basuvka (han.)
nádraží	hlavas (han.)

	křížal (han.) rola (han.)
osobní vlak	bahnšalina (han., z něm. <i>Bahn</i> = železnice) líné šnelcuk (han., z něm. <i>schnell</i> = rychlý, <i>Zug</i> = vlak) zug/cuk (han.)
motocykl	burgla (han.) chrchla (han.) pincek (han.) splašený trubky (han.)

3. MÍSTOPIS MĚSTA BRNA

přehrada	prýgl/prigl (han.)
Česká ulice	čára (han.) jošt (han.) u hodin (han.)
Černá Pole	black field/blekfild/blekfýld (han.) braunfild (han.) čerňák (han.) černopolí (han.) čorný fild (han.) hnědá pole (han.) poliska (han.)
Kraví hora	bú kopec (han.) kravák/kravas (han.) kravčí horka (han.) kraví kopec (han.) monte bú/čko (han.) mount vemenó (han.)
koupaliště	cébrák (han.) cédák (han.) cépráníště (han.)

	<p>cérák (han.)</p> <p>lachtárna (han.)</p> <p>švimbad (han., z něm. <i>Schwimmbad</i> = koupaliště)</p> <p>(rivec, dobrák, zábrdky - han., odvozené z názvu)</p>
--	---

4. MEZILIDSKÉ VZTAHY

matka	mutr/a (han., z něm. <i>Mutter</i> = matka)
otec	foti/fati (han.)
manželka/partnerka	<p>haifa (han.)</p> <p>koc (han.)</p> <p>stařka (han.)</p>
dítě, potomek	<p>fogl (han.)</p> <p>jungšál (han., z něm. <i>jung</i> = mladý)</p> <p>kindoš (han.)</p> <p>svišť (han.)</p> <p>šróp (han.)</p> <p>šropál/šropl (han.)</p>
zlobivé dítě	<p>bobiš (han.)</p> <p>dacan (han.)</p> <p>levé svišť (han.)</p>

5. CHARAKTERIZAČNÍ POJMENOVÁNÍ

hloupý člověk	<p>guma (han.)</p> <p>manták (han.)</p> <p>mogl (han.)</p> <p>móka (han.)</p> <p>mošna (han.)</p> <p>pakin (han.)</p> <p>potróblé kořeň (han.)</p>
----------------------	--

	šáhlá guma (obecněčes./han.) vodmaštěnec (han.)
homosexuál	bakelitřák (han.) bakinghem (han.) béčko (han.) bukál (han.) bukva (han.) bukvica (han.) buzík (han.) buzna (han.) buzoš (han.) teplé (han.)
výstřední člověk	borec (han.) cinklé maník (han.) vysmáté kemoš (han.)
žebrák	bover (han.) somrák (han.)
komunista	komanč (han.) komár (han.) komóš (han.)

6. POJMENOVÁNÍ CIZINCŮ

Ital	makarón (han.) taloš (han.)
Němec	dederón (han.) germoš (han.) němčór (han.)
Maďar	feferón (han.) hungároš (han.)
Francouz	fanóš (han.) francan (han.) francóz (han.)

	frantík (han.) žabožrót/out (han./obecněčes.)
Jugoslávec	jugec (han.) jugoš (han.)

7. LIDSKÉ TĚLO

hlava	bedna (han.) budka (han.) dózna (han.) glocna/ňa (han.) karfiol (han.) kedlubna (han.) makovica (han.) palice/a (han.) řepa (han.) škopek (han.) štracla/štridla (han.)
oči	augle/aigle (han.) baterky (han.) čočky (han.)
břicho	bachor/báchor (han.) bauch/ec (han.)
prsa	brestny (han.) dudy (han.) poňókadla (han.) žanky (han.)
srdce	hercna (han.) pikola (han.)

11. PRACOVNÍ PROCES

práce	facha (han.)
--------------	--------------

	foch (han.) háček (han.) hakl (han.) hochna/hokna (han.) makačka (han.) rachota (han.)
pracovat	bóchat (han.) fachat (han.) fachčit/fakčit (han.) hoknit (han.)
továrna	fábal/a (han.) fábr (han.)
policista	cajzl (han.) filc (han.) hémon (han.) chlupaté (han.) kšilc (han.) laprcajt (han.)
obchodník	kšeftař (han., z něm. Geschäft = obchod) kšeftman/on (han.) kvelbař (han.)
hasič	fajc/i (han.) fajrmen (han., z aj. <i>Fireman</i> = hasič) hasmen (han.)

12. DOMÁCNOST

okno	fenstr/a (han.)
televizor	idiotbox (han.)
postel	betla/e (han.) regál (han.)
byt	bévák (han.) kér (han.)

lžíce	bagr (han.) gábl (han., z něm. <i>Gabel</i> = vidlička)
--------------	--

13. BĚŽNÉ FRÁZE

nechat někoho v nepříjemné situaci	balit dekle (han.) hodit na něj kakáč (han.) nechat někoho v něčem vykópat (han.) nechat v levé hokně. (han.) uvařit levingston. (han.) vydlábnout se na někoho. (han.)
dej mi pokoj	dé mi svátek! (han.) di do kélú! (han.) nekéruj do mě! (han., z rom. <i>kerel</i> = dělat) padé pali! (han.)
v pořádku	-
na dluh	na kajf (han.)
děkuji	děkovanec (han.)

Další výrazy, které v dotazníku dle respondentů chyběly:

a) Každodenní život

penis	bacan
benzín	beneli
kopec	bergl
výborný	betelný
kino	biják
pětikoruna	bůra
ražan	cajzl
třást	casnovat
záda	cemr
krádež, zloděj	čorka
pohled	čučka

legrace	čurina
auto	fáro
ponožky	fusky
houba, veřejné záchody na Nám. Svobody	gampl
vědět, znát	gómat
vlasy, účes	háro
kalhoty	hózny
zuby	kelcny
tetování	kérka
strach	klepec
pěkná slečna, děvče	koc
děvče	kocór
prsten	kódr
zbraň	krochna
metro	krtek
podvod	levota, levárna
zavřeno	machl
soud	mlén
léčebna pro závislé	odmašťovna
pětset korun českých	pětibába
hloupé řeči	pindy
blázen	pobóchanec
restaurace	reštyka
rozsvítit	rožnout
pálit, bít	rumplovat
parta	šajtna
blázinec	šaškec
kolotoče	šaukle
kremrole	šmitrdol
pánský oblek, sako	šolna
město	štatl
patro	štok
smrad	štyngec (z něm. <i>stinken</i> = smrdět), rygol

trolejbus	trajf
tancovat	trsat
cigareta	válec
nohy	vanilky
voda	vasrůvka
oženit	vogólovat

b) Běžné fráze

nevymýšlej si	nevymrcuj si
podívat se do zrcadla	hodit čučku do špíglu
kašlu na to	hážu na to sraneč
jít na záchod.	jít na retych
neštví mě	utři si blato na hřišti
hodit zicnu	sednout si
oplodnit	naštěkat do bódy naflusat do gramecu
zapal mi cigaretu	voplodni mi žváro
jít domů	jít bydlet

c) Části Brna

Maloměřice	Majlont
Královo Pole	Kénik
Staré Brno	Oltec
Žabovřesky	Žabiny
Modřice	Blajkec
Židenice	Šimice
Tišnov	Tygál
Bystřec	Bástr
Lužánky	Augec
Pisárky	Šrajbec
Komárov	Komec

ZÁVĚR

Tématem této bakalářské práce byla brněnská mluva zvaná hantec. Cílem práce bylo nastínit jazykovou strukturu brněnštiny, jak vznikala a vyvíjela se. Druhým cílem bylo získat jazykový materiál, kterým bylo zjištěno pasivní a aktivní povědomí Brňanů o hantecu a zachytit tak současný stav tohoto jazykového fenoménu města Brna. Hypotéza, že brněnská mluva v dnešní době vymírá se potvrdila.

Teoretická část vznikla na základě odborných textů českých a zahraničních lingvistů. První kapitola byla zaměřena na obecnou charakteristiku slangu a vychází především z díla Jaroslava Hubáčka *O českých slanzích* (1979) a ze sborníků konference o slangu a argotu v Plzni vydávaných od roku 1977 až do roku 2008. V dalších kapitolách se práce zabývala původem slangu, vlivy, které na slang působí a jeho strukturou. Nebyly opomenuty ani ostatní nespisovné útvary národního jazyka, jimiž jsou argot, nářečí, žargon a hantýrka, a rozdíly mezi nimi. Dále se práce zaměřila na jazykovědné aspekty brněnského hantecu, jeho charakteristiku a internacionalismy, které obsahuje.

V praktické části byla představena analýza výsledků elektronického dotazníku, kterého se zúčastnilo 102 respondentů. Díky odpovědím získaným dotazníkovým výzkumem mohu zhodnotit, že měla mladší generace (konkrétně děti od 10 let věku, adolescenti a lidé do 40 let věku) s vyplňováním dotazníku větší problémy než starší generace nad 40 let věku. Průměrná úspěšnost při vyplňování dotazníku činila 11,9 %, což naznačuje, že byl dotazník pro respondenty obtížnější.

Získaný jazykový materiál byl v předposlední kapitole rozdělen do struktur národního jazyka. Tím bylo možné zhodnotit, jak se respondenti v hantecu orientují a jak dobře znají jeho slovní zásobu. Valná většina z nich měla problém odlišit slova obecněčeská, nářeční, slangová, v některých případech dokonce slova spisovná od slov hantecových. Z výsledků dotazníku se tedy ukázalo, že starší generace zná výrazy hantecu lépe než generace mladší, která by k přiřazení významu potřebovala kontext či slova z hantecu přepisovat do spisovné češtiny a ne naopak, jak tomu v tomto konkrétním dotazníku bylo.

Poslední kapitola obsahuje hantecový slovník, který byl vytvořen na základě předchozího slovníku zaznamenaného dotazníkovým výzkumem. Jazykový materiál obsahoval celkově přes 450 výrazů, z něhož byly vybrány pouze výrazy hantecové, které činily více než polovinu z jeho slov a frází, přesně 250 výrazů. V porovnání s dostupnými slovníky hantecu, které jsou zveřejněny jak online, tak v knižní podobě, obsahuje

předkládaný slovník značně méně výrazů. Tato skutečnost nám opět dokazuje ochabující znalost brněnské městské mluvy. Dotazník v příloze této práce vycházel z díla „*Velký slovník brněnského hantecu*“ (2013), obsahující 2 600 výrazů.⁷⁸ Autoři ovšem uvádí, že si jsou vědomi skutečnosti, že jsou některé z výrazů této publikace používány i jinde v Čechách a na Moravě. Stejně tak připouštějí, že „výklad slov může být i jiný“.⁷⁹ Tyto skutečnosti souvisí s obtížností zařadit některá slova brněnské městské mluvy do struktur češtiny. Nepochybnou výhodou tohoto slovníku je skutečnost, že je rozdělen do dvou částí, které hledání slov ve slovníku ulehčují. První část totiž obsahuje slova hantecovo-česká a druhá část výrazy česko-hantecové. Nejobsáhlejší internetový slovník brněnského hantecu⁸⁰ obsahuje téměř 4 400 výrazů a je dostupný pouze v online verzi. Podobných online slovníků je dostupných více, zpravidla obsahují přes 1 000 pojmů, příkladem je online slovník brněnského hantecu, jehož autorem je Bronislav Marek.⁸¹ Velmi praktický je také překladový slovník Brněnského hantecu z webu Jiřího Sychry.⁸² Tyto slovníky a mnoho dalších webů a knih s příběhy a pohádkami v hantecu dokládají zájem Brňanů o to, aby hantec neupadl v zapomnění.

Dle získaného jazykového materiálu tedy mohu konstatovat, že je brněnská mluva, tak jak ji známe z dob plotňáků a štatlařů, spíše na ústupu. Zaznamenaný slovník brněnského hantecu dokládá, že sami respondenti často nerozeznají rozdíl mezi hantecovými slovy a slovy obecněčeskými, jelikož mnohdy doplňovali slova expresivní v domnění, že se jedná o hantec.

Práce podává ucelenější přehled o brněnském hantecu a jeho vybraných výrazech zaměřujících se na domácnost, běžné fráze, charakterizační pojmenování, lidské tělo, či části Brna. Tato práce může sloužit jako zdroj informací případně jako podklad pro další zkoumání hantecu.

⁷⁸ DOLEŽALOVÁ, Eva a kol. *Velký slovník Hantecu: Hantecovo český, česko hantecový*. Brno: FT – Records, 2013.

⁷⁹ Tamtéž, s. 4.

⁸⁰ LUTZ BURKHARDT, Curt Hermann. *Brněnské hantec* [online]. 2020 [cit. 2020-04-30].

⁸¹ MAREK, Bronislav. *Slovník brněnského hantecu* [online]. [cit. 2020-04-14].

⁸² SYCHRA, Jiří. *Hantec* [online]. 2020 [cit. 2020-04-30].

SEZNAM ODBORNÉ LITERATURY A ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ

Odborná literatura

- BEČKA, Josef Václav. Sborník přednášek z II. konference slangu a argotu v Plzni. Plzeň: Pedagogická fakulta Západočeské univerzity, 1982, s. 6.
- BURKE, William Jeremiah a Eric PARTRIDGE. The Literature of Slang. New York: The New York Public Library, 1939. ISBN 9780810332430.
- DOLEŽALOVÁ, Eva a kol. Velký slovník Hantecu: Hantecovo český, česko hantecový. Brno: FT – Records, 2013. ISBN: 8594030904381.
- HAVRÁNEK, Bohuslav. Slovník spisovného jazyka českého. 2., Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1989.
- HENDL, Jan a Jiří REMR. Metody výzkumu a evaluace. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1192-1
- HOCHEL, Braňo. Čo je slang. Slang a iné nespisovné vrstvy jazyka, Sborník přednášek z II. konference o slangu a argotu v Plzni 23.–26. září 1980. Plzeň, 1982, s. 9–27.
- HUBÁČEK, Jaroslav. O českých slanzích. 2., Ostrava: Profil, 1979.
- HUBÁČEK, Jaroslav. Výběrový slovník českých slangů. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003. ISBN 9788070426296.
- HUGO, Jan, kol. Slovník nespisovné češtiny. 3. Praha: Maxdorf, 2009. ISBN 9788073451981.
- JESPERSEN, Otto. Language. Its nature, developmend and origin. London: George Allen & Unwin LTC, 1922. ISBN 978-0044000075.
- JESPERSEN, Otto. Mankind, nation and individual from a linguistic point of view. London: Braithwaite Press, 2013. ISBN 9781473309531.
- KELLNER, Adolf. Úvod do dialektologie. Praha: SPN, 1954.
- KRČMOVÁ, Marie. Hantec jako fenomén dnešních dnů. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, Pedagogická fakulta, 2005, s. 91-98. ISBN 80-7043-351-5.
- MAROUZEAU, Jules. Lexique de la terminologie linguistique. Français, Allemand, Anglais. 2. Paris: Geuthner, 1943.
- MISTRÍK, Josef. Praktická slovenská štylistika. 2. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1963.
- OUŘEDNÍK, Patrik. Slovník nekonvenční češtiny 1945–1989. Praha: Paseka, 2005. ISBN 80-7185-638-X

P. Karlík, M. Nekula, J. Pleskalová (eds.). Nový encyklopedický slovník češtiny N-Ž, Praha: NLN, 2016. ISBN 9788074224829.

RIPPL, Eugen. Zum Wortschatz des tschechischen Rotwelsch: Versuch einer lexikographischen Darstellung auf Grund einer Sammlung rotwelscher Ausdrücke und Redewendungen, von den ältesten Belegen angefangen bis in unsere Zeit, mit besonderer Berücksichtigung der Prager Hantýrka. Mnichov: Stiepel, 1926, s. 18.

RIPPL, Eugen. Beiträge zur tschechischen Sondersprachkunde. Zur Studentensprache, Slavistische Studien, Liberec, 1929, s. 68.

SVOBODA, Otakar. Český lid: Československý student mluví správně česky. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 24(1), 1924.

TRÁVNÍČEK, František. Úvod do českého jazyka. 2. Brno: Státní pedagogické nakladatelství, 1948.

TROST, Pavel. Argot a slang, SS 4, roč. 1. 1935, s. 240—242.

Elektronické zdroje

Jednotlivé slangy a slangové okruhy [online], [cit. 2020-01-07]. Dostupné

z: http://www.slangy.cz/SNC_Slangy.html

KRČMOVÁ, Marie a Jan CHLOUPEK. Národní jazyk [online]. 2017 [cit. 2020-03-20].

Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/NÁRODNÍ_JAZYK

O češtině, hlavně o té nespisovné [online], [cit. 2020-01-07]. Dostupné

z: http://www.slangy.cz/SNC_O_cestine.html

MAREK, Bronislav. Slovník brněnskýho hantecu [online]. [cit. 2020-04-14]. Dostupné

z: <http://www.hantec.cz/hantec/slovník/slovník.htm>

SYCHRA, Jiří. Hantec [online]. 2020 [cit. 2020-04-30]. Dostupné z:

<https://wwwbrno.cz/hantec/>

Storky a fórky psané "brněnsko řečó": Příběhy brněnských slov [online]. 21.4.2020 [cit.

2020-04-30]. Dostupné z: http://jirik-tk.sweb.cz/HANTEC/index_b.htm

LUTZ BURKHARDT, Curt Hermann. Brněnské hantec [online]. 2020 [cit. 2020-04-

30]. Dostupné z: <http://site.chl-burkhardt.eu/cz/brnenske-hantec/index.php>

Slovník brněnského hantecu. Brněnský hantec [online]. 2007 [cit. 2020-04-30].

Dostupné z: <https://hantec-pgnext.estranky.cz/clanky/slovník-brnenskeho-hantecu.html>

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Dotazník

Dobrý den, jmenuji se Jana Kadrnožková a jsem studentkou 3. ročníku Česko-německých areálových studií na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

Tento dotazník se vztahuje k mé bakalářské práci s názvem *Současný brněnský hantec*, zabývající se brněnskou mluvou. Má práce se zaměřuje na slovní zásobu a na užití hantecu dnešními obyvateli města Brna. V mém dotazníku se setkáte s větším množstvím tematických okruhů, jako jsou např. témata související s dopravou, zaměstnáním, domácností či okolím Brna.

Naleznete v něm slova a slovní spojení, která by měl běžný obyvatel Brna znát nebo je i v každodenním životě užívat. Vyplnění mého dotazníku je důležité pro mou následnou analýzu, v jakém rozsahu se hantec v Brně vyskytuje a jestli je tato mluva i v dnešní době stále částí identity brněnských občanů.

Předem mnohokrát děkuji za Váš čas a vyplnění mého dotazníku.

Jana Kadrnožková

.....
1) Jakého jste pohlaví?

- Žena
- muž

2) Jaký je Váš věk?

- 0-18
- 18 – 25
- 26 – 35
- 36 – 45
- 46 – 60
- 61- více

3) Jaké je Vaše sociální zařazení?

- student
- pracující
- důchodce

4) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- základní
- vyučen
- středoškolské s maturitou
- vyšší odborné
- vysokoškolské

5) U následujících slov, slovních spojení či krátkých vět určete, jak by se řekly „po brněnsku“. Nutno říci, že u některých slov je možné i více variant.

Do volných řádků můžete doplnit další výrazy, které vás k jednotlivým tématům napadnou.

1. JÍDLO A PITÍ

Jídlo	
Brambory	
Pivo	
Limonáda	
Chuť	
Laciné víno	

2. DOPRAVA

Tramvaj	
Autobus	
Nádraží	
Osobní vlak	
Motocykl	

3. MÍSTOPIS MĚSTA BRNA

Přehrada	
Česká ulice	
Černá Pole	
Kraví hora	
Koupaliště	

4. MEZILIDSKÉ VZTAHY

a) Rodina

Matka	
Otec	

Manželka, partnerka	
Dítě, potomek	
Zlobivé dítě	

b) Charakterizační pojmenování

Hloupý člověk	
Homosexuál	
Výstřední člověk	
Žebrák	
Komunista	

c) Pojmenování cizinců

Ital	
Němec	
Maďar	
Francouz	
Jugoslávec	

5. LIDSKÉ TĚLO

Hlava	
Oči	
Břicho	
Prsa	

6. PRACOVNÍ PROCES

Práce, pracovat	
Továrna	
Policista	
Obchodník	

7. DOMÁCNOST

Okno	
Televizor	

Postel	
Byt	
Lžice	

8. BĚŽNÉ FRÁZE

V pořádku.	
Na dluh.	
Nechat někoho v nepříjemné situaci.	
Dej mi pokoj!	
Děkuji.	

9. Uved'te prosím další výrazy, které se v brněnském hantecu užívají a nebyly v dotazníku zmíněny.

10. Domníváte se, že i současná mladá generace hantec používá?

- Ano
- Ne

11. Prostor pro další připomínky k tématu, aneb co jsem zapomněla.

Mockrát děkuji za vyplnění mého dotazníku!

Příloha č. 2: Doklad vyplňovaného dotazníku

Dobrý den, jmenuji se Jana Kadrnožková a jsem studentkou 3. ročníku Česko-německých areálových studií na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

Tento dotazník se vztahuje k mé bakalářské práci s názvem *Současný brněnský hantec*, zabývající se brněnskou mluvou. Má práce se zaměřuje na slovní zásobu a na užití hantecu dnešními obyvateli města Brna. V mém dotazníku se setkáte s větším množstvím tematických okruhů, jako jsou např. témata související s dopravou, zaměstnáním, domácností či okolím Brna.

Naleznete v něm slova a slovní spojení, která by měl běžný obyvatel Brna znát nebo je i v každodenním životě užívat. Vyplnění mého dotazníku je důležité pro mou následnou analýzu, v jakém rozsahu se hantec v Brně vyskytuje a jestli je tato mluva i v dnešní době stále částí identity brněnských občanů.

Předem mnohokrát děkuji za Váš čas a vyplnění mého dotazníku.

Jana Kadrnožková

.....
1) Jakého jste pohlaví?

žena

muž

2) Jaký je Váš věk?

0 – 18

18 – 25

26 – 35

36 – 45

46 – 60

61 – více

3) Jaké je Vaše sociální zařazení?

student

pracující

důchodce

- 4) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?
- základní
- vyučen
- středoškolské s maturitou
- vyšší odborné
- vysokoškolské
- 5) U následujících slov, slovních spojení či krátkých vět určete, jak by se řekly „po brněnsku“. Nutno říci, že u některých slov je možné i více variant.

Do volných řádků můžete doplnit další výrazy, které vás k jednotlivým tématům napadnou.

1. JÍDLO A PITÍ

jídlo	bašta
brambor	erteple
pivo	pivečko
limonáda	limča, sodovka
chuť	apetít
laciné víno	krabičák

2. DOPRAVA

tramvaj	šalina
autobus	bus
nádraží	nádr
osobní vlak	motorák
motocykl	motorka, fechtl, mašina

3. MÍSTOPIS MĚSTA BRNA

přehrada	prýgl, prygl
Česká ulice	Česká, Čára
Černá Pole	blekfild
Kraví hora	kravák
koupaliště	kúpák

4. MEZILIDSKÉ VZTAHY

a) Rodina

matka	mamka
otec	taťka
manželka, partnerka	moja
dítě, potomek	děcky
zlobivé dítě	dareba

b) Charakterizační pojmenování

hloupý člověk	blbec, hňup
homosexuál	bukvica
výstřední člověk	šáhlej
žebrák	socan
komunista	komouš, komár

c) Pojmenování cizinců

Ital	talián
Němec	skopčák
Maďar	maďar
Francouz	franta
Jugoslávec	jugoš

5. LIDSKÉ TĚLO

hlava	goložňa
oči	očiska, bulvy
břicho	báchor, břuch
prsa	kozenky
srdce	hercna

6. PRACOVNÍ PROCES

práce, pracovat	makačka
továrna	fabrika

policista	četník
obchodník	židák
hasič	-

7. DOMÁCNOST

okno	-
televizor	telka
postel	betla
byt	kvartýr
lžice	užička

8. BĚŽNÉ FRÁZE

v pořádku	v poho
na dluh	na sekeru
nechat někoho v nepříjemné situaci	nechat ho vydusit
dej mi pokoj	dej mi svátek
děkuji	díky

9. Uved'te prosím další výrazy, které se v brněnském hantecu užívají a nebyly v dotazníku zmíněny.

10. Domníváte se, že i současná mladá generace hantec používá?

Ano

Ne

11. Prostor pro další připomínky k tématu, aneb co jsem zapoměla.

Mockrát děkuji za vyplnění mého dotazníku!